

Natur & miljø

NATUR & MILJØ / 5-2010
ET MAGASIN FRA NORGES NATURVERNFORBUND

- [Klimaløsning?](#) side 16-17
- [Fjord varmer hus](#) side 12-13
- [Håp for truet gås](#) side 20-21

1700 rovdyr drept siden 2000

HISTORISK ROVDYR- SLAKT

MER FJERNVARME MINDRE UTSLIPP

For hver kWh fjernvarme som produseres i Trondheim, spares miljøet for 130 gram CO₂. På årsbasis tilsvarer dette hele 71 500 tonn!
Da skjønner du sikkert hvor bra det er for miljøet at vi bygger ut stadig mer fjernvarme, både i Norge og Sverige. Det handler om å utnytte ressurser som ellers ville gått til spille.

www.trondheimenergi.no

Utgiver av Natur & miljø:

Norges Naturvernforbund
Grensen 9b, 0159 Oslo, Norge.
Besøksadresse: Grensen 9b, Oslo.
Tlf: 23 10 96 10
E-post: redaksjonen@naturvern.no
Telefaks: 23 10 96 11
Bankgiro: 7874.05.56028

Fungerende redaktør:
Tor Bjarne Christensen
tbc@naturvern.no

Journalister: Martin Ødegaard
mo@naturvern.no
Kristian Skjellum Aas
ka@naturvern.no

Annonser: Kabate, tlf 22 59 91 80
Lay-out: Ketill Berger, Film & Form
Designmal: Gazette
Trykk: GRØSET™

Abonnement:

Institusjoner: kr. 700,-
Enkeltpersoner: kr. 320,-
Bestilles hos
medreg@naturvern.no
eller www.nogm.no

Naturvernforbundet innestår ikke
for miljøvennligheten til de bedrifter,
tjenester eller produkter som det
annonseres for i Natur & miljø.

INNHOOLD: NR 5/10

”Vi kommer ikke til å få noen reell nedgang i tapstallene før vi gjør noe med saueholdet.”

Rovdyrforsker John Odden i Norsk institutt for naturforskning, side 5

Skyter store rovdyr side 4-7

Klimaforhandlingskrise side 8

Fjorden varmer Nordfjordeid side 12-13

Rhindalens perle side 18-19

Dverggåsas fremtid side 20-21

Fri oss fra olje side 24-25

FASTE SIDER

I korthet / side 10,15

Fotokonkurranse / side 22-23

Nytt fra Naturvernforbundet / side 30-32

Miljøagentene / side 36-37

Historie / side 38

Naturen verdt billioner side 11

For første gang har noen regnet på verdien av tjenestene naturen utfører. Bare verdens korallrev bidrar til verdier på mer enn 600 milliarder kroner årlig.

Forside: Ulver i snø. Foto: Annelise Jackbo/Samfoto
Neste Natur & miljø kommer i desember 2010.

LEDER

Ta opp kampen!

Natur & miljø kan i denne utgaven fortelle at rovdyrmotstandere dominerer Stortingets spørretime. I løpet av den rødgrønne regjeringens femårige styre er det bare stilt ett spørsmål med hensikt å bedre situasjonen for de utrydningstruede rovdyrene. I samme periode er det stilt 77 rovdyrfiendtlige spørsmål.

1 mot 77. Det gir en god illustrasjon av partenes styrkeforhold i kampen om norsk natur. I konfliktene om rovdyr, skogvern, oppdrettslaks, oljeutvinning og sårbar natur har sterke næringsinteresser sopt brikkene over på sin side av spillebrettet. Det er ikke mange politikere som tør gå i krigen. Miljøorganisasjonene gjør det, men de savner sterke allierte.

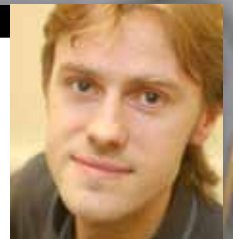
I fjor fikk de imidlertid et nytt verktøy, i form av et moderne lovverk. Den nye naturmangfoldloven har bestemmelser for vern og bærekraftig bruk av norsk natur. Den har høstet mange lovord, ikke minst internasjonalt. Men når loven skal tas i bruk, er vi tilbake på det gamle spillebrettet. Landbruksorganisasjoner og Landbruksdepartementet har nå presset Direktoratet for naturforvaltning til å redusere

vernet av fjellreven, stor salamander og hule eiker i forslaget til nye forskrifter. Saken ligger på miljøvernminister Erik Solheims bord. Vi frykter det verste.

Næringsinteresser har altfor lenge fått lov til å skalte og valte med det mest verdifulle vi har. De drives ofte av kortsiktige interesser, og tar ikke hensyn til de uerstattelige verdiene som ligger i intakte og robuste økosystemer. En FN-studie som nylig ble lagt frem på naturtoppmøtet i Japan konkluderer med at naturen utfører tjenester som er verdt skyhøye beløp for verdens folk. Samtidig har det britiske konsulentselskapet TruCost anslått at de negative virkningene av virksomheten til verdens 3000 største selskaper beløper seg til nær 13 billioner norske kroner årlig.

Å ta vare på fjellrev, salamander, hule eiker og annen sårbar natur er god butikk. Vi har mistet nok av vår felles naturkapital. Solheim: Skal du ta en kamp for naturen i høst, så ta denne! Ikke la den nye naturmangfoldloven bli vannet ut med gammelt tankegods.

Tor B. Christensen / Redaktør

1677 TRUEDE ROVD

Ikke siden begynnelsen av forrige århundre har det vært drept flere bjørner i Norge enn de siste årene.

Siden 2000 er 1677 store rovdyr registrert drept i Norge. Man må helt tilbake til 1890-årene for å finne et tiår med større dødstall for rovdyr. Lierne og Rendalen er kommunene der flest rovdyr drepes.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

– Vi har en historisk sjanse til å sikre levedyktige bestander av rovdirene i

Norge, men risikerer nå å skyte bort denne muligheten, sier biolog og fagleder i Norges Naturvernforbund, Arnodd Håpnes.

Utrydningstruede bjørner, gauper, jerver og ulver skytes som aldri før i Norge. En gjennomgang Natur & miljø har gjennomført viser at nesten ni av ti drepte rovdyr er felt med tillatelse fra myndighetene. Av de 1677 rovdirene som ligger inne i Rovbasen etter 2000 er 86 prosent felt i forbindelse med tillatt jakt.

I tillegg kommer den ulovlige jakten, som det ikke finnes sikre tall for. I en rapport fra Norsk institutt for naturforskning fremgår det at ulovlig jakt er den viktigste

dødsårsaken for ulv i Skandinavia. Rovdyrforsker John Odden i Norsk institutt for naturforskning (NINA) anslår at mellom 5 og 15 prosent av gaupebestanden i Akershus og Østfold felles ulovlig hvert år.

LIERNE PÅ KOMMUNETOPPEN

Lierne, Rendalen og Porsanger troner øverst på listen over kommuner med flest drepte rovdyr, tett fulgt av Målselv, Snåsa, Stor-Elvdal, Saltdal, Sør-Varanger, Nordreisa og Trysil. Vår undersøkelse viser at disse ti kommunene står for nærmere 20 prosent av de drepte rovdirene. Ser vi på fylkene, drepes det flest rovdyr

ROVDYR DREPT PÅ TI ÅR

i Nord-Trøndelag, Hedmark og Nordland.

I løpet av noen få uker denne vinteren ble 134 gauper skutt i kvotejakten. Det tilsvarer nesten en tredel den samlede norske bestanden. Man må helt tilbake til 1877 for å finne tilsvarende fellingstall.

Det dør også rekordmange bjørner i norsk natur. Fra 2007 til 2009 ble mellom 11 og 18 bjørner drept hvert år. Hittil i år er 9 bjørner drept. Ikke siden begynnelsen av forrige århundre har det vært drept flere bjørner i Norge. For ulv må man tilbake til 1940-tallet for å finne en større avskyting enn det siste tiåret, mens man må helt tilbake til 1890-årene for å finne tilsvarende tall for jerv.

EKSTREM RISIKO FOR UTRYDDELSE

Samtlige fire store rovdyr står som utrydningstruede på den norske rødlisten, men hvor truet de er varierer. Gaupe og jerv ligger begge over bestandsmålet som Stortinget har vedtatt, mens ulv og bjørn ligger under. Verst stilt er ulven. Den er kritisk truet, noe som innebærer en ekstremt høy risiko for at arten skal dø ut i løpet av de tre neste generasjonene, ifølge Norsk Rødliste 2006. Den norske ulvestammen har økt langsomt de siste årene. Det er nå mellom 31 og 37 ulver i Norge. Siden 2000 er det drept 62 ulver i Norge.

Hvordan rovdyrene tåler den betydelige jakten, er det delte meninger om.

– Det har vært en historisk høy beskat-

ning av alle de fire store rovdyrene i Norge, men jeg vil ikke si at bestandene ikke tåler beskatningen. Jerv og gaupe ligger godt over bestandsmålet, og det har også blitt flere ulver og bjørner i Norge de siste årene, sier Morten Kjørstad i Rovdata, Regjeringens nyopprettede senter for kunnskap om norske rovdyr.

– SKYTES ALTFOR MYE

Fagleder Håpnès i Naturvernforbundet er ikke helt enig.

– Det skytes altfor mye ulv og bjørn. Ulvbestanden er minimal og befinner seg i en kritisk oppbyggingsfase, og bjørnebestanden ligger langt under det Stortinget har satt som mål. At vi har ulv og bjørn i Norge skyldes at nabolandene våre forvalter disse truede dyrene på en annen måte. Slik kan vi ikke fortsette. Norge er forpliktet til å sikre levedyktige bestander av alle arter, både gjennom internasjonale avtaler og eget lovverk. Hadde vi satt opp et gjerde på grensen, ville ulven og bjørnen gått utryddelsen i møte her i Norge, sier Håpnès.

Håpnès etterlyser en debatt om arealfordeling mellom rovdyr og sau.

– Sauenæringen må i større grad tilpasse seg til rovdyr i områder der rovdyr har forkjørsrett, sier Håpnès.

– FØLELSER - IKKE FAKTA

Han får støtte fra rovdyrforsker Odden i NINA.

– Vi kommer ikke til å få noen reell nedgang i tapstallene før vi gjør noe med saueholdet, sier Odden.

– Tap av sau brukes nå som argument for å redusere bestandsmålene for ulv og bjørn. Dette handler lite om fakta og mye om følelser. I Sør-Norge vil ikke en reduksjon av bestandsmålene nødvendigvis føre til reduserte tap av sau. Det er nesten ikke frittgående sau i ulvesonen eller i områdene med binner øst i Hedmark. Sauene som blir tatt av ulv og bjørn befinner seg i hovedsak vest for Glomma. De tas ikke av ynglende binner og tisper, men av unge streifdyr som uansett vil komme, sier Odden.

TAR 1,75 PROSENT AV SAUENE

Likevel brukes tap av sau som fremste argument for å redusere bestandsmålene for ulv og bjørn. De fem siste årene har ulven og bjørnen tatt henholdsvis 3 og 16 prosent av sauene som er erstattet som tatt av rovdyr. Det slippes cirka 2 millioner sau hvert år på utmarksbeite i Norge. Av dem blir årlig snaue 35 000, eller 1,75 prosent, erstattet som tatt av de fire store rovdyrene. Det finnes ingen systematiske undersøkelser av andre dødsårsaker for sau på utmarksbeite, men man regner med at cirka 100 000 dør av sykdom, giftige planter, kulde og påkjørsler og annet. Det betyr at rovdyrene bare står for en fjerdedel av tapene.

Ti på topp

	Kommune	Drepte rovdyr	Ulv	Bjørn	Gaupe	Jerv
1	Lierne, Nord-Trøndelag	59		11	39	9
2	Rendalen, Hedmark	42	18	4	12	8
3	Porsanger, Finnmark	38			14	24
4	Målselv, Troms	34			6	28
5	Snåsa, Nord-Trøndelag	33	1	9	23	
6	Stor-Elvdal, Hedmark	31	8	6	13	4
7	Saltidal, Nordland	30			9	21
8	Sør-Varanger, Finnmark	28	1	17	8	2
9	Nordreisa, Troms	27			7	20
10	Trysil, Hedmark	26		2	21	3

Antall dokumentert drepte rovdyr etter 2000, sortert etter kommuner med høyest dødstall. Kilde: Rovbasen

Rovdyr drept etter 2000

	Bjørn	Gaupe	Jerv	Ulv	Totalt	%
Drept totalt	76	1005	534	62	1677	100
Hann	60	516	249	39	864	52
Hunn	16	456	268	22	762	45
Ukjent		33	17	1	51	3
Tillatt felling	56	836	510	39	1441	86
Nødverge	10	4	3	5	22	1
Ulovlig jakt	4	3	1		8	0,5
Påkjørt	2	109	6	15	132	8
Annet/ukjent	4	53	14	3	74	4,5

Rovdyr dokumentert drept de siste ti år, sortert etter kjønn og dødsårsak. Kilde: Rovbasen

Rovdyrmotstandere dominerer Stortingets spørretime

HER SLÅSS INGEN FOR ROVDYRENE

Rovdyrmotstandere dominerer Stortingets spørretime. Under de rødgrønne er det bare stilt ett spørsmål som har til hensikt å bedre situasjonen for rovdyrene. I samme periode ble det stilt 77 rovdyrfiendtlige spørsmål, ifølge en undersøkelse Natur & miljø har utført.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

Mens beitedyrene har mange forkjempere, er det knapt noen som taler rovdyrenes sak i Stortingets spørretime. Vi har gått gjennom spørsmålene som er stilt i spørretimen om de fire store rovdyrene ulv, bjørn, jerv og gaupe siden 2000. Så godt som alle er farget av representantens holdning i rovdyrkonflikten. Sorterer

vi bort spørsmålene som kun dreier seg om saksopplysninger, sitter vi igjen med 136 spørsmål. 128 spørsmål av dem er til støtte for beitedyrene i konflikten med rovdyrene. Vi fant bare seks spørsmål til støtte for rovdyrene i løpet av de siste ti årene. Under de rødgrønnes fem år med makten er det kun stilt ett.

– ENSIDIG ROVDYRMOTSTAND

– Det er en ensidig motstand mot våre rovdyr i Stortingets spørretime. Partene i rovviltforliket forsvarer overhodet ikke rovdyrenes rett til å eksistere i Norge. Her er det mange partier som har mye å svare for. Alle som var med på forliket må skjærpe seg og sørge for at vi ikke bruker FNs naturmangfoldår til å utrydde ulven og bjørnen. Vi tror opposisjonen kan spille en viktig rolle for rovdyrene i høst, sier Lars Haltbrekken, leder i Norges Naturvernforbund.

ØNSKER ULVEN UT AV NORGE

Ifølge Rovdyrforliket fra 2004 skal det være plass til både rovdyr og beitedyr i

FOTO: JO STRAUBE

– De som ønsker rovdyr i norsk natur må nå stille opp og forsvare deres rett til å leve, sier Naturvernforbundets leder Lars Haltbrekken.

norsk utmark. Forliket inneholder også mål for hvor store bestander vi skal ha av de fire store rovdyrene. De siste årene har

kravet om en ny og langt mer restriktiv rovdyrpolitikk blitt stadig sterkere. Da Stortinget åpnet tidlig i oktober, varslet Regjeringen at den vil foreta en ny vurdering av bestandsmålene for ulv og bjørn. Partiene på Stortinget ble invitert til et bredt forlik om disse målene.

Senterpartiet og Fremskrittspartiet har gjort det klart at de vil redusere antall norske rovdyr betydelig. Begge partier vil ha ulven ut av Norge og redusere antall bjørn. De vil også oppheve rovdynenes kjerneområder. Både Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre vil ta Sveriges rovdyr med i regnestykket når de norske bestandsmålene skal settes, slik at man ikke trenger levedyktige bestander innenfor Norges grenser.

MILJØPARTIENE TIER

Stemmene som taler til rovdynenes forsvar er ikke mange. SV, Venstre, KrF og Arbeiderpartiet ønsker levedyktige bestander av alle de store rovdynene i Norge. Likevel er det stort sett miljøorganisasjoner som tar rovdynene i forsvar. Et nyhetssøk viser at miljøpartiene SV og Venstre knapt har kommentert rovdynersaken den siste tiden.

– Det ensidige kjøret mot rovdynene som nå skjer på Stortinget er neppe i tråd med folkeviljen. Her må de som ønsker rovdyr i norsk natur stille opp og forsvare deres rett til å leve, ikke la motstanderne dominere debatten så fullstendig, sier Haltbrekken.

FRP TALER OFTEST MOT ROVDYR

Natur & miljøundersøkelse viser at nesten alle spørsmålene om rovdyr i spørretimen handler om behovet for å skyte flere rovdyr, enten lokalt, regionalt eller på landsbasis. Og det er ikke Senterpartiet som oftest er på talerstolen. Vår undersøkelse viser at både Fremskrittspartiet og Høyre er mer på hugget. Fremskrittspartiet står for så godt som halvparten av spørsmålene. De eneste partiene som har talt rovdynenes sak siden 2000 er SV og Venstre, og de har ikke vært særlig ivrige.

Man må helt tilbake til 7. april 2007 for å finne et spørsmål som dreier seg om å bedre situasjonen for rovdynene. André N. Skjelstad fra Venstre ba da miljøvernministeren kommentere opplysninger fra et NRK Brennpunkt-program, som handlet om at rovdyr jages til døde i forbindelse med merking.

Våren 2005 stilte Hallgeir Langeland fra SV ved to anledninger spørsmål om hvordan miljøvernministeren ville oppnå det nasjonale bestandsmålet for gaupe. Langeland ville vite hvordan Regjeringen sikret at rovviltnevdene ikke satte for høye jaktkvoter.

Året før spurte Heidi Sørensen (SV) om ulovlig jakt på ulv og ba Regjeringen sørge for at «denne meget alvorlige miljøkriminaliteten blir etterforsket, slik at man kan få bukt med forsøk på å utrydde ulven.» Sørensen er nå statssekretær i Miljøverndepartementet.

ÅTTE AV TI STØTTER ROVDYRENE

Kravet om færre ulver og bjørner i norsk natur støttes av en lang rekke landsbruksorganisasjoner. I avisen Nationen og lokalaviser i grensestrøkene i Østfold, Hedmark og Nord-Trøndelag kan man lese om betydelig motstand mot rovdynene. Et enstemmig kommunestyre i Halden ba nylig Regjeringen endre kurs i rovdyrpolitikken og si nei til ulvesoner og kjerneområder. De vil ha utvidet rett til å felle ulv, også når hund trues av rovdyr. Kravet støttes av flere ordførere i indre Østfold.

En meningsmåling som avisen Nationen har gjort viser imidlertid at dette ikke er noe folkekrav, snarere tvert imot. 32 prosent av den norske befolkning mener at rovdynene bør få bedre vern, mens 45 prosent mener at dagens vern er på riktig nivå. Bare 19 prosent vil svekke rovdynenes vern. Det betyr at åtte av ti nordmenn enten vil videreføre dagens ordning eller ha et bedre vern.

– VI TRENGER ROVDYRENE

Naturvernforbundet mener at rovdymotstanderne glemmer noe vesentlig. Forbundet går inn for å øke både bestanden av ulv og bjørn, fordi de er viktige både for natur og mennesker.

– Ulv og bjørn har en rolle i norsk natur. Vi trenger dem, fordi de fyller helt grunnleggende funksjoner i økosystemene. Den store spredningen av flått er et godt eksempel. På grunn av få rovdyr har stammene av hjortedyr økt kraftig, og når det blir flere hjortedyr blir det mer flått. Rovdynene sørger for balanse i naturen, sier Haltbrekken.

Paradoksalt nok tar flåtten også livet av sau. Ifølge VG dreper flåtten så mange sau at Mattilsynet nå vurderer å innføre beiteforbud i enkelte områder fra neste år.

SITATER

– Det er ikke snakk om at vi hadde puttet barna våre i baksetet uten sikkerhetsbelte og kjørt i 200 kilometer i timen mot kjøretretningen på motorveien og sagt at det kan gå bra.

Statsminister Jens Stoltenberg bruker sterke bilder på hvorfor man må gjøre noe med klimaproblemet.

(«Klimaparadokset», av Kjetil Bragli Alstadheim, Aschehoug 2010)

– Det er legitimt av India å si: «Vi skal bygge kullkraftverk.» Og det er legitimt av Europa og USA å si: «Dere må kutte utslippene.» Spørsmålet er hvordan vi forener de to tingene.

Stoltenberg i samme bok.

– Hver eneste gang noen kommer med et forslag til et klimatiltak i Norge, dukker det opp en sosialøkonom på statslønn som ser ut til å ha lært samfunnsansvar av de to minste bukkene Bruse: Ta ikke meg, ta heller broren min, for han er mye billigere enn meg.

Jon Bjartnes i anmeldelse av boka «Klimaparadokset». (Dagens Næringsliv)

– Det er et imponerende stykke arbeid oljeindustrien har gjort når de ikke overgår bare myndighetenes egen ringvirkingsanalyse, men også sine egne bestillingsverk fra tidligere.

Leder Ola Skaalvik Elvevold i Natur og Ungdom om Statoils «lommerapport» for oljeutbygging i Lofoten. (Aftenposten)

– Jeg håper de som aksjonerer tenker på de i Bergen som trenger strøm og håper at de forstår at de tar på seg et veldig stort ansvar når de nå hindrer arbeidet som er lovlig fattet. Det regner jeg med at demonstrantene tar inn over seg.

Olje- og energiminister Terje Riis-Johansen om aksjonen mot bygging av strømmaster i Hardanger (NRK)

– Det er urealistisk at vi får en bred juredisk bindende avtale de neste årene. Det er veldig alvorlig det som skjer nå, og det er viktig at vi sier ifra om det.

Statsminister Jens Stoltenberg om mulighetene for å oppnå klimaavtale i FN-regi. (NRK)

FOTO: IISD

Kina beskyldes for å bremse klimaforhandlingene i FN, spesielt på grunn av dårlig kjemi med USA. Her er FNs klimasjef Cristiana Figueres, flankert av Kinas Xie Chengua (tv) og Dai Bingguo (th).

KLIMASTAMPE FØR TOPPMØTE

Liten framgang i forhandlingene, intet håp om en juridisk avtale i år og sur stemning mellom USA og Kina er status før klimatoppmøtet i Cancun.

Tekst: MARTIN ØDEGAARD
redaksjonen@naturvern.no

Om 2009 sluttet på en trist måte for klima og klimaforhandlingene, har 2010 vært en nærmest sammenhengende nedtur. Foran klimaforhandlingene i Cancun i Mexico i desember har de fleste innfunnet seg med at det ikke kommer til å bli noen bindende klimaavtale. Men det finnes også lyspunkt.

– Det som er positivt er at det nå er større enighet om hvordan planen bør være framover. De fleste er enige om at man ikke får en helhetlig avtale i år, men at man har en såkalt balansert pakke med byggesteiner i Cancun som man ønsker å gå videre med, sier Bård Lahn, klimarådgiver i Naturvernforbundet og medlem av den norske delegasjonen.

GÅR FOR AVTALE NESTE ÅR

Han sier at det nå er en felles forståelse for at man ønsker å gå for en klimaavtale

på møtet i Sør-Afrika mot slutten av neste år. Likevel sier Lahn at det er ulikt hva de forskjellige landene velger å legge i begrepet avtale, og hva de ulike landene og grupperingene legger i begrepet balansert pakke.

– For de fleste utviklingslandene er forlengelse av Kyotoprotokollen, klarhet rundt finansiering og større utslippskutt for rike land de viktigste temaene, sier Lahn.

Industrilandene står ikke like samlet som utviklingslandene. EU og Norge har gått inn for å få til egne avtaler på de temaene hvor det anses som lettere med et gjennombrudd, for eksempel skog og tilpasning. Mens USA har lagt seg på en annen linje, og har sagt at det ikke vil bli aktuelt å vedta noe på de lette temaene uten at man også snakker sammen på områder hvor uenigheten er større. Det gjelder spesielt utslippskutt for utviklingsland.

ANKLAGER

Sena Alouka fra Togo er leder for organisasjonen JVE. Han har fulgt klimaforhandlingene i mange år og sier han anklager industrilandene for å drepe håpet rundt Kyoto-protokollen.

– De rike landene har satt en stopper for håpet om framgang i Cancun, sier

han. Han mener at man nå må se tegnene på at klimaendringene faktisk finner sted, og gjøre ord til handling.

– Vi ser klare tegn på at klimaforhandlingene finner sted flere steder og på flere kontinenter. Så det vi trenger nå er klimarettferdighet og at man foretar utslippskutt som monner, sier han.

DÅRLIG STEMNING I TOPPEN

Lahn tegner ikke opp noe spesielt positivt bilde før Cancun-toppmøtet. I det siste forhandlingsmøtet i Tianjin i Kina i oktober var stemningen mellom USA og Kina verre enn på lenge.

– Jeg har ikke sett at det har vært så dårlig stemning tidligere, sier han. Også forhandlingene som går i FN-regi har møtt økende kritikk den siste tiden. Mange har gått ut mot FN-sporet og foreslått at forhandlinger må foregå på andre arenaer.

– Vi er også bekymret for at forhandlingene i FN-sporet går tregt. Men man har likevel fått til mer i FN enn i andre fora som G8 eller G20, som har hatt mange klimasamtaler, men ingen resultater, sier Lahn. Han ønsker ikke å gi opp FN-sporet, og sier at det ikke er FNs skyld at det går tregt, men heller manglende ambisjoner om utslippskutt fra deltakerlandene.

Norge i fornybarforhandlinger med EU:

– FRYKTER UTVANNING

Norge er nå i forhandlinger med EU om å innføre fornybardirektivet. Naturvernforbundet frykter at Regjeringen vil vanne det ut med vannkraft.

Tekst: MARTIN ØDEGAARD
redaksjonen@naturvern.no

Forhandlingene med EU om innføringen av fornybardirektivet kan bli en alle tiders sjansje til satsning på ny fornybar energi. Men med en allerede høy andel fornybar kraft frykter Naturvernforbundet at direktivet kan komme til å bli utvannet.

– Dette er en veldig god mulighet for Norge til å øke andelen fornybar energi, sier Torhildur Kristjansdottir, energirådgiver i Naturvernforbundet.

Hun sier at energieffektivisering er det mest miljøvennlige og kostnadseffektive tiltaket for å øke andel fornybar kraft. Høy fornybarandel kan oppnås gjennom energieffektivisering, men også energiomlegging, for eksempel ved å bytte ut fossil energibruk i blant annet bygningsmassen, industrien og transportsektoren.

LANGT FORAN

Norge har i dag en andel fornybar energi på 62 prosent (dette er riktignok et tall som ikke tar med Norges betydelige olje- og gassandel). Dermed er vi godt foran EUs mål om at alle land skal ha minst 20 prosent fornybar energi innen 2020. Men selv med stor andel fornybar energi, mener Naturvernforbundet det er rom for ytterligere økning.

– Vi er redde for at de nye målene som settes ikke blir ambisiøse nok, og at hele direktivet blir utvannet, sier hun.

I rapporten Krafttak for riktig kraftbruk vises et regnestykke hvor Norge kan klare en fornybarandel på 78 prosent i 2020 gjennom energieffektivisering og noe ny produksjon.

FOTO: STATKRAFT, FLICKR.COM

Naturvernforbundet mener EUs fornybardirektiv er en gyllen mulighet til å øke andelen fornybar energi. Her Oddatjønn dam i Rogaland.

MÅ TENKE NYTT

EUs fornybardirektiv krever at EU (og også Norge) tenker nytt og langsiktig om energieffektivisering og omlegging fra fossil til fornybar energi. Det stilles forpliktende krav til hvert enkelt EU-land om å nå målet om 20 prosent fornybar energi innen 2020. De nasjonale målene tar utgangspunkt i hvert lands fornybarandel i 2005. Da var andelen fornybar energi i hele EU 8,5 prosent, og alle land pålegges å øke andelen med minst 5,5 prosentpoeng fra 2005 til 2020.

– Vi har de beste forutsetningene i hele Europa for å ha en høy andel fornybar energi, og vi kan ikke la det bli en sovepute i forhandlingene om fornybardirektivet, sier Kristjansdottir.

Det er Olje- og energidepartementet som forhandler med EU. Naturvernforbundet mener prosessen ikke er åpen for innspill utenfra.

– Det er dumt at dette er en lukket prosess. Det er merkelig at vi ikke kan sende høringsuttalelser eller komme med

innspill i et så viktig spørsmål, sier hun.

Hun mener Norge bør forplikte seg til en høy fornybarandel, og norske myndigheter må sørge for fortgang i implementeringen av direktivet.

Fakta

Fornybardirektivet

- EUs direktiv for å fremme bruk av fornybar energi, fornybardirektivet, ble vedtatt i 2009.
- Fornybardirektivet er en del av EUs klimapakke og såkalte 20-20-20-mål som innebærer at EU innen 2020 skal ha:
  - Redusert sine klimagassutslipp med minst 20 prosent i forhold til 1990-nivå
  - Oppnådd 20 prosent energieffektivisering
  - Ha redusert det primære energiforbruket med 20 prosent.

Alternativ Nobelpris til Bassey

Nnimmo Bassey, leder av Friends of the Earth International, ble nylig tildelt Right Livelihood Award, som av mange blir sett på som en alternativ Nobels fredspris.

Bassey, som er samarbeidspartner for Naturvernforbundet, ble tildelt prisen for å vise det hele økologiske og menneskelige grusomhetene ved oljeproduksjon og for sitt arbeid for å styrke miljøbevegelsen i Nigeria og på verdensbasis.

Bassey er i tillegg leder for Naturvernforbundets samarbeidspartner Environmental Rights Action, og var i fjor og besøkte Naturvernforbundets landsmøte i Bergen.

Nnimmo Bassey er en av Afrikas ledende talspersoner for miljø og menneskerettigheter, og har utrettelig stått opp mot multinasjonale selskaper og deres miljødeleggelse og overgrepene mot lokalbefolkningen, heter det i en uttalelse fra Friends of the Earth International.

Norge tryggest, Bangladesh og India verst stilt

Bangladesh og India er de landene i verden som er mest sårbare overfor klimaendringer. Norge er verdens minst klimasårbar land. Det viser en rapport fra det britiske konsultentselskapet Maplecroft, som omtales av Reuters. Generell fattigdom og store, lavtliggende tettbefolkede områder som er utsatt for flom gjør Bangladesh mest utsatt. Norge, Finland, Island, Irland, Sverige og Danmark er minst sårbare, og kan i en overgangsfase tjene på klimaendringene på grunn av økt vekstsesong, mener selskapet.

Geldof til Norge

Stiftelsen Zero får celebret besøk på sin konferanse på Gardermoen i november. Stiftelsen, som arbeider for nullutslippssløsninger, får både FNs klimasjef Rajendra Pachauri, Band Aid-profil Bob Geldof og statsminister Jens Stoltenberg til sin konferanse. Disse skal holde separate foredrag, og Pachauri og Geldof skal i tillegg delta i en sofasamtale.

ANNONSE

Norsk Oljevernforening For Operatørselskap

NOFO eies av oljeselskaper som opererer på norsk sokkel, og har siden etableringen i 1978 hatt som hovedoppgave å etablere og vedlikeholde en beredskap mot oljeutslipp fra bore- og produksjonsvirksomheten. NOFOs beredskapsplaner er basert på omfattende analyser, hvor hensyn til værforhold, sårbare naturressurser, oljers egenskaper og drivretninger ivaretas.

NOFO har døgkontinuerlig vakt, og vil umiddelbart etter en hendelse mobilisere inntil 14 store oljevernssystemer beregnet for bruk på åpent hav. Gjennom avtaler har NOFO også tilgang til Kystverkets og kommunenes oljevernressurser. Årlig arrangeres omfattende oljevernøvelser for at beredskapen skal være så god som mulig.

Nærmere informasjon om NOFO gis på hjemmesidene <http://www.nof.no> og i det internetbaserte planverket (<http://planverk.nof.no>).

Finner nye miljøgifter på Svalbard

Miljøskadelige plantevernmidler og flammehemmere, som DDT og penta-BDE, fases ut og erstattes med midler som skal brytes lettere ned i naturen. Nå viser det seg imidlertid at flere av de nye stoffene også gjenfinnes i arktisk natur, akkurat slik som de gamle. Studier foretatt av Norsk Polarinstitutt sammen med forskere fra andre europeiske land, USA og Canada

viser at noen av de nye stoffene er mer motstandsdyktige enn beregnet, og kan føres flere hundre kilometer med vind og havstrømmer og forgifte is, jordsmonn og dyr.

– De stoffene som har vært mest i bruk de senere år i Europa er også de som det finnes mest av i den arktiske naturen, sier glasiolog Elisabeth Isaksson fra Norsk Polarinstitutt til forskning.no.

NATURENS TJENESTER VERDT BILLIONER

FNs studie av verdien av økosystemer og biomangfold, TEEB, konkluderer med at naturen utfører tjenester verdt billioner av kroner for oss. Og rapporten gir et bilde som er langt fra komplett.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvern.no

Økonomiske kalkyler er en selvfølge før man gjennomfører prosjekter. Konsekvensene av naturødeleggelser og artstap er derimot ikke like enkle å tallfeste. Under FNs partsmøte under konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) i Nagoya i Japan i oktober ble rapporten til FN-prosjektet TEEB fremlagt.

«Den økonomiske viktigheten av verdens naturgoder er nå plassert på den politiske radar, takket være det internasjonale prosjektet som viser den enorme verdien av skoger, ferskvann, matjord og korallrev, samt de sosiale og økonomiske kostnadene ved å miste disse naturtjenestene», skriver FNs miljøprogram i presentasjonen av rapporten.

– GJØR VERDIER SYNLIGE

– TEEBs tilnærming kan nullstille det økonomiske kompasset, og innlede en ny æra der verdien av naturens tjenester gjøres synlig, og blir en integrert del av politisk og økonomisk beslutningstaking. Hvis vi gjør ingenting, mister vi ikke bare milliarder av dollar med fremtidige inntekter for samfunnet, vi gjør også de fattige enda fattigere og setter fremtidige generasjoner i fare, sa TEEBs prosjektleder, den indiskfødte bankmannen Pavan Sukhdev da rapporten ble fremlagt i Japan.

– SENTRALE FOR VELSTANDEN

– Frem til nå har bare tradisjonelle sektorer som industri, gruvedrift, detaljhandel, bygg, anlegg og energiproduksjon vært i tankene til økonomiske planleggere og

Den årlige økonomiske verdien av insektpollinering: 1248 milliarder kroner

finansministre. TEEB har gjort verden oppmerksom på at naturens varer og tjenester er like, om ikke langt mer, sentrale for velstanden til nasjonenes fattige, sier FNs visegeneralsekretær Achim Steiner, som også er leder for FNs miljøprogram, til ABC Nyheter.

13 BILLIONER I ÅRLIG VERDITAP

På oppdrag fra TEEB har det britiske konsultantselskapet TruCost anslått at de negative virkningene av virksomheten til verdens 3000 største selskaper beløper seg til nær 13 billioner norske kroner årlig. EU-kommisjonen har allerede varslet at de vil følge opp TEEB-rapporten med et prosjekt for å studere det økonomiske potensialet i naturtjenester i EU. De samme signalene har kommet fra Japan og Brasil. Det er grunn til å tro at også Norge, som har vært med å delfinansiere TEEB, vil følge opp rapporten.

FOTO: VICKI'S NATURE/CREATIVE COMMONS

Fakta

Eksempler på økonomiske konsekvenser av naturtjenester:

- Årlig verditap som følge av overfiske: 294 milliarder kroner
- Den årlige økonomiske verdien av insektpollinering: 1248 milliarder kroner
- Økonomisk gevinst av treplanting i Canberra, Australia: Mellom 118 og 394 millioner kroner over fire år
- Økonomisk gevinst av å legge til rette for naturlig vannrensing i Catskills, New York, istedenfor å bygge et filtreringsanlegg: 38,3 milliarder kroner

Kilde: TEEB

Både Eid idrettshus ...

... og Operahuset Nordfjord varmes opp av energi fra fjorden.

FJORDEN VARMER OPP HUSENE

Dette er historien om hvordan en iskald, norsk fjord kan varme, og kjøle, et helt tettsted. Uten klimagassutslipp, støv, kraftledninger eller andre store miljøpåvirkninger.

Tekst og foto: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvern.no

Det startet med at sykehuset på Nordfjordeid ønsket å bruke vann fra fjorden til nedkjøling. I dag er energianlegget, som styres av bedriften Fjordvarme AS, et verdensledende pilotprosjekt på bruk av sjøvann til oppvarming og kjøling av bygg. Energien fra sjøen er billig og miljøvennlig, og sparer både kommunen og de andre som har knyttet seg til anlegget for store summer. Oljefyring som hovedoppvarming er gjort uaktuelt.

34 VARMEPUMPER

– Da sykehuset ønsket tilgang til kjøling, så vi at det var potensial i å lage et felles anlegg, utvide dette til hele den sjønære delen av tettstedet og bruke varmepumper for å hente ut energi til oppvarming fra vannet, sier Magne Hjelle, daglig leder i Fjordvarme AS. Han har vært med

på utviklingen og gjennomføringen av prosjektet fra idéstadiet i 1997-1998 og frem til i dag.

– Nå har vi 34 varmepumper i vårt nett. Jeg tviler på at det er andre i Norge som har så mange varmepumper i samme nett, forteller Hjelle.

BALANSE ETTER FEM ÅR

Vanlige fjernvarmeanlegg produserer varmen ved en eller flere store sentraler, for eksempel avfallsforbrenningsanlegg, og sender deretter varmt vann rundt i rør. Med systemet til Fjordvarme AS er det kaldt vann som sendes rundt. Det gjør at man kan benytte uisolerte rør, og dermed holdes kostnadene nede. Tradisjonelle fjernvarmeanlegg krever ofte for store investeringer til at de er aktuelle å bygge i norske småsteder. Fjordvarmeanlegget på Nordfjordeid, derimot, er i økonomisk

Henrik Aabrekk er driftsleder for ett av de største varmepumpeanleggene som er tilknyttet fjordvarmeprosjektet, og er svært fornøyd med systemet.

balanse etter fem års drift.

– Vi har gjort utbyggingen enkel og rimelig, og har valgt bra kvalitet. Anlegget har vist seg veldig driftssikkert, og flere andre steder er interesserte i å bygge tilsvarende anlegg, forteller Hjelle.

FJORDVARME OG FJORDKULDE

Rørene som er gravd ned i store deler av Eid sentrum frakter lavtemperert ferskvann. Energien hentes fra sjøvann, som sendes gjennom en varmeveksler og varmer opp det sirkulerende ferskvannet. Varmesentralen der dette skjer ligger i et lite, rødt hus ved fjorden, og er eneste synlige installasjon i forbindelse med fjordvarmeprosjektet. Det samme vannet kan benyttes til både oppvarming og kjøling. Til oppvarming hentes energien ut med varmepumpe. Til frikjøling er vannet kaldt nok til at det kan brukes direkte. Blant annet er anleggene for kjøling på Operahuset Nordfjord og rockescenen Gymmen drevet med fjordvarme. Eller fjordkulde, om du vil.

– GASS INGEN GOD BUTIKK

Parallelt med vannledningene til fjordvarmeprosjektet ligger det et gassnett.

– Gassnettet er så langt ingen god butikk, og det er ingen som bruker gass til oppvarming annet enn som supplement

til fjordvarme på de aller kaldeste dagene. Interessen er nå stor for å utvikle tilsvarende eller lignende anlegg flere steder. I Sogndal har Sognekraft AS fått konsesjon, og både Volda, Ulsteinvik og Florø har signalisert interesse, forteller Hjellevold.

Han synes likevel fjordvarmekonseptet har fått lite omtale og støtte fra politikere og miljøorganisasjoner, sett i forhold til miljøpotensialet.

– I 2006 var jeg hos Natur og Ungdom, som var veldig skeptiske til bruk av gass som spisslast på de kaldeste dagene. For dem virket det som om det overskygget det positive med fjordvarme. Men vårt system sparer strøm og kan erstatte oljefyring, og det er liten innsats av energi som skal til for å produsere varme og kulde. Noe strøm går med til drift av varmpumper, og noe til pumping for å holde sirkulasjon i vannet. Men det er lite sammenlignet med varme- og kjøleenergien vi får ut av dette, sier Hjellevold.

BEST EGNET FOR STØRRE BYGG

Både bolighus, offentlige bygg og

næringsbygg har knyttet seg til fjordvarmesystemet. Investeringskostnadene er større enn ved strømoppvarming, i og med at det kreves tilrettelegging for vannbåren varme. Men Hjellevold mener dette spares inn over få år, sammenlignet med strømoppvarming fra panelovner. I hvert fall i større bygg. I tillegg er komforten større, i og med at man unngår glovarme flater inne.

– De aller fleste nye, store bygg på Nordfjordeid har installert fjordvarme. Unntaket er bygget som Lidl satte opp. Men det står jo tomt nå, humrer Hjellevold.

Selv om mange eneboliger også har installert fjordvarme, er lønnsomheten bedre i større bygg. Der får man mer igjen for investeringen i vannbåren varme og varmpumpeanlegg, fordi sparepotensialet er større.

– Men de nye retningslinjene som kom i sommer, som sier at nybygde hus ikke lenger bare kan basere seg på elektrisk oppvarming, men må ha minst en alternativ energikilde, gjør at flere velger å bygge med vannbåren varme. Det hjelper

Daglig leder Magne Hjellevold i Fjordvarme AS driver et nær forurensningsfritt system for oppvarming, som er nedbetalt etter fem års drift. Nå ønsker andre tettsteder fjordvarme.

oss. På Nordfjordeid er fjordvarme et enkelt og naturlig valg, sier Hjellevold.

KJØLER ROCKERNE

En storkunde for Fjordvarme AS er Eid videregående skole og Operahuset Nordfjord. Driftsleder Henrik Aabrekk forteller engasjert om anlegget, som sørger for både oppvarming og kjøling av lokalene, og samtidig sparer både penger og miljø. Han viser frem husets varmesentral, og viser hvordan anlegget brukes. Foran scenen på Gymmen, Nordfjords nye rockescene, kjenner vi kaldlufta blåse ut mot publikum, noe som skal bli til god hjelp for et svelt rockepublikum.

– Men dette er ikke vårt største anlegg. Anlegget i Eid idrettshus, rett over vegen, dekker også barne- og ungdomsskolen samt en del omsorgsboliger, og står for oppvarming av 14 000 kvadratmeter byggflate, forteller Magne Hjellevold.

Alle
batterier
materialgjenvinnes
ved ledende
europæiske
anlegg

- vi gjenvinner batterier

BATTERIRETUR®

Vi gjenvinner batterier

www.batteriretur.no

Plant trær, sier Hizbollah

– Treplanting er en del av den libanesiske nasjonale sikkerheten, sier geriljaleder Sayyed Hassan Nasrallah i Hizbollah. Den ettersøkte mannen, som lever det meste av sitt liv i skjul, holdt en flammende tale for skogplanting da Hizbollahs avdeling for gjenoppbygging, Jihad al-Bina, plantet sitt tre nummer 1 million.

Nasrallah sa i sin tale at planteliv er like viktig for Libanon som religion og ytringsfrihet, og framholdt også treplanting som en måte å kjempe mot Israel på. Trærne kan nemlig gi skjul til geriljasoldater, noe som gjorde at Israel ødela mye av vegetasjonen i Sør-Libanon under sin okkupasjon fra 1978 til 2000, melder Reuters.

En ny art hver tredje dag

Ifølge WWF er det funnet én ny art hver tredje dag de siste ti årene i Amazonas-området i Sør-Amerika. Rapporten «Amazon Alive! A Decade of Discovery» ble lagt frem under FNs naturtoppmøte i Nagoya i Japan i oktober, og beskriver hva vi kan miste dersom regnskoghogsten fortsetter.

Panskogfalken er ikke den mest truede arten i Amazonas, men er fargerik og flott, og omtalt i WWFs Amazonas-rapport.

FOTO: ANDREW WHITTAKER

Ikke ett land oppfylder FNs artstapmål

FNs mål om å halvere klodens artstap innen 2010 oppfylles ikke av noen land i verden. Det kom frem på FNs naturtoppmøte i Japan.

– Vi er vitne til en total katastrofe, sier FNs natursjef Ahmed Djoghla. Jorda mister for tiden arter i et tempo som er 1000 ganger høyere enn

den naturlige takten, og i et større tempo enn noensinne. På møtet i Japan forsøker forhandlerne å komme frem til nye mål, som skal gjelde frem mot 2020. Alt tyder på at de vil enes om et mål som er mindre ambisiøst enn det forrige.

Trondheim fjerner piggedekkgebyr

Piggedekkgebyret i Trondheim fjernes denne vinteren, tross at byen ikke har oppnådd 90 prosent piggfriandel. Vegdirektoratet har godkjent en søknad fra Trondheim bystyre om å fjerne avgiften likevel, på grunn av kommunens gode arbeid med luftkvaliteten

ellers. Det melder Adresseavisen.

I fjor ble grenseverdien for svevestøv overskredet 43 dager i Elgeseter gate i Trondheim. Det lovbestemte kravet er at grenseverdien ikke skal overskrides mer enn 35 dager.

54.700 kilo kaffe kommer sjøveien til Oslo hver dag

Oslo Havn

DET ER NOE INNE I ALLE CONTAINERNE

KLIMALØSNINGEN KOMMER NEDENFRA

Danske Per Meilstrup fulgte klimatoppmøtet i København tettere enn få andre. Han har skrevet boka *Kampen om klimaet*, hvor han viser spillet bak kulissene.

Tekst og foto: MARTIN ØDEGAARD
redaksjonen@naturvern.no

Per Meilstrup er klimaredaktør i Mandag Morgen og har fulgt klimaforhandlingene i mange år. Som journalist, kommentator og tidligere byråkrat i det danske miljøverndepartementet har han sittet på flere sider av klimabordet.

– Jeg kjenner flere av politikerne som hadde sentrale roller i København, og jeg kjenner systemet fra begge sider, sier han om bakgrunnen for at han skrev boka. Han forteller at beslutningen om å skrive boka ble tatt kort tid før klimatoppmøtet i København startet.

FOR LANG TID

Meilstrup kaller Københavntoppmøtet for den ultimate testen for COP-systemet og mener at muligheten for å få til en avtale aldri hadde vært større. Selv sier han spørsmålet alle stiller ham

er om det var danskenes dårlige lederskap eller de enorme forventningene som ødela mest i København.

– Dårlig dansk lederskap var en vesentlig faktor. Men om møtet hadde blitt en suksess så ville Danmark tatt æren for det, sier han.

Meilstrup sier at FN-prosessen er en

veldig vanskelig prosess hvor alle diskuterer til alle blir enige. Men han mener forhandlinger i FN går for tregt.

– FN-systemet tar for lang tid. Dersom det fortsetter i samme tempo som nå vil man ikke ha en juridisk bindende avtale før om mange år, sier han. Han tror at bilaterale avtaler og avtaler

i regi av andre internasjonale fora, som for eksempel G20, er veien å gå.

– Istedenfor en avtale vil vi få et lappeteppe av avtaler. Spørsmålet er bare om dette teppet er sterkt nok, sier han.

LØSNINGER NEDENFRA

Meilstrup tror at løsningene på klimaproblemet må komme nedenfra

– Jeg tror løsningene må komme nedenfra, fra byer, enkeltland eller regioner. Colorado, Danmark og Korea er eksempler på økonomier som er gode på å utvikle grønne løsninger, sier han. Han mener det er eksempler som klarer å tjene penger på grønn og framtidsrettet utvikling.

ATTRAKTIVT ALTERATIV

Meilstrup mener det samme også gjelder for miljøbevegelsen, at man må snakke om fornybarsamfunnet som noe attraktivt og ikke fokusere på katastrofene som kan komme.

– Virksomheter, organisasjoner og bedrifter må bestemme seg for å samarbeide og fortelle om en grønn framtid som et attraktivt alternativ, sier Meilstrup. Han tror at potensialet for å få til en folkebevegelse rundt klima er avhengig av dyktige kommunikatører og mindre snakk om klimakatastrofer.

– Hvis man bare snakker om katastrofer vil man aldri få en ønsket utvikling, men om folk forstår at fornybarsamfunnet er noe bra vil det bli lettere å nå gjennom med budskapet, tror han.

Colorado, Danmark og Korea er eksempler på økonomier som er gode på å utvikle grønne løsninger

PORTRETTE

Hvem:
Per Meilstrup

Hva:
Forfatter og journalist. I dag klimaredaktør i danske Mandag Morgen

Hvorfor:
Har skrevet boka Kampen om klimaet om klimatoppmøtet i København desember 2009, om det som skjedde bak kulissene i det danske formannskapet

Siebengebirge sto i fare for å bli ødelagt av bergverk, men ble reddet av Preusser-kongen og lokale naturvernere på 1800-tallet.

KAMPEN

FOR DE RHINSKE ALPER

Siebengebirge, Tyskland: De har kjempet for å redde skogene og åsene utenfor Bonn siden 1869. Fortsatt kjemper Foreningen for forskjønnelse av Siebengebirge (VVS) for en av Tysklands vakreste villmarker.

Tekst o foto: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

– Vi kan ikke kreve at Brasil og Indonesia tar vare på sin skog uten å gjøre noe selv, sier Klaus Breuer i VVS.

I mer enn hundre og femti år har Foreningen for forskjønnelse av Siebengebirge utrettelig arbeidet for å bevare skogene og åsene sørøst for Bonn. Uten deres innsats ville mye vært annerledes.

VILLE KNUSE FJELL OG LAGE TÅRN

– Vår organisasjon ble grunnlagt for å beskytte området. Åsene sto i fare for å bli ødelagt av bergverk. Kölnerdomen ble bygget ved hjelp av stein fra åsen Drachenfels på 1300-tallet. På 1800-tallet kunne man helt fra Bonn se hvordan steinbruddene sprengte stygge sår inn i åssidene. Stein til veier og til dikene i Nederland ble slept ned og skipet ut på

Rhinen. Området var i ferd med å bli ødelagt. Det tilspisset seg på midten av 1800-tallet da de skulle bygge tårn til Kölnerdomen.

Lenge før miljøbevegelsen så dagens lys i Norge våknet den i Tyskland. Og den hadde mektige allierte. Preusserkongen Fredrik Vilhelm III var blant de tidlige naturvernerne. I 1836 kjøpte han Drachenfels for å hindre at den vakre

åsen falt i kirkebyggernes hender. Mange gir ham æren for å ha opprettet det første naturreservatet i moderne tid.

– Domen måtte få stein fra andre steder, smiler Breuer.

DE RHINSKE ALPER

Siebengebirge reiser seg, nesten som en liten fjellkjede, fra det endeløse slettelandet som omkranser Rhinens nedre deler. Helt uventet hever landet seg opp og danner et slags alpelandskap i miniatyr, med markante og overraskende steile topper. Tyske, nederlandske og britiske malere, forfattere og poeter valfartet hit i romantikken. De døpte området for «de rhinske alper». Her fant de skogklede åser, stedvis prydet med slott og ruiner, naturskjønt og mangfoldig. Lord Byron, James Fenimore Cooper, William Makepeace

Thackeray, Friedrich Nietzsche og en hærske mer og mindre kjente kunstnere og forfattere kom hit. Utallige malerier, trykk, inngraveringer, dikt og maleriske skildringer er skapt under inspirasjon fra Siebengebirges betagende natur.

40 TOPPER

Vi tar oss opp gjennom gammel bøskeskog og bestiger den høyeste toppen, Ölenberg. Med sine 460 meter byr den på et storslått rundskue over de mange åsene. Av navnet Siebengebirge skulle man tro at det kun var syv, men det er over 40 topper. Det går daler på kryss og tvers, alt sammen dekket av frodige løvskoger. Senere tar vi banen opp til Drachenfels, en steil topp som både gir utsyn over nasjonalparken og Rhindalen. Å vandre blant ruinene av gamle tårn og borger, overvokst av trær, slyngplanter og blomster, gir en følelse av å være i et landskap hentet ut av Tolkiens Ringenes Herre.

STANSET STEINBRUDD

Det var imidlertid ikke bare kirkebyggerne som truet åsene i Siebengebirge. En rekke bergverk var i drift og flere var planlagt da VVS ble grunnlagt i 1869. For å redde åsene arrangerte de lotterier og kjøpte opp områder som skulle bli steinbrudd. Det var slett ikke populært i alle leire. Mange arbeidsplasser gikk tapt i redningsaksjonen for Siebengebirge.

– Det var ikke lett å stenge steinbruddene. Det jobbet flere hundre mennesker her. Fortsatt møter vi stor motstand. Mange gamle mener at skogen må hugges, forteller Breuer.

Først i 1958 ble Siebengebirge nasjonalpark, Tysklands fjerde i rekken. Nasjonalparken dekker et område på over elleve tusen dekar, hvor snau 5000 dekar ligger inne i et område med strengere vern. VVS eier selve indrefiletet i nasjonalparken.

– Vi eier 850 hektar, som vi forvalter for egen regning. Vi er nok noen nyttige idioter, som kommunene har nytt godt av. Men nå tvinger vi dem til å betale. I løpet av 2010 kommer vi til å få støtte. Hittil er det meste gjort av frivillige ildsjeler, forteller Breuer.

GJENSKAPER VILLMARK

Siebengebirge befinner seg i grenselandet mellom atlantisk

Fakta

Siebengebirge nasjonalpark

- Ved Bonn i Tyskland
- Over 40 topper
- 11 000 dekar
- 525 hektar gammel bøskeskog
- Ca 800 planter, 50 på rødlisten
- 12 flaggermusarter
- Andre viktige arter: Svartspett, klippespurv, isfugl

og kontinentalt klima, noe som skaper leveområder for en mengde planter og dyr. Her finnes det gamle bøskeskoger, som det ikke er maken til i Sentral-Europa, men de har også mye eik og andre varmekjære løvtrær. I hjertet av parken har VVS etablert et nytt villmarksområde, som består av 525 hektar med gammel bøskeskog. I tillegg tar de i høst fatt på en tiårsplan for å gjenskape naturlig skog der det nå er planteskog.

– Alt som omgir oss er skapt og formet av mennesker. Mennesket vil styre og mestre alt, men her er det annerledes. Her er naturen overlatt til seg selv. Hit kan folk komme og oppleve ren natur. Det er spesielt viktig for barna. Våre forgjengere i VVS startet et viktig arbeid. Det er vi forpliktet til å føre videre, sier Breuer.

– Mennesket vil styre og mestre alt, men her er det annerledes. Her er naturen overlatt til seg selv. Hit kan folk komme og oppleve ren natur, sier Klaus Breuer i Foreningen for forskjønnelse av Siebengebirge

Etter mange års mislykket hekking ble det klekket 35 dverggåskyllinger i år. – Fantastisk, sier ornitolog Ingar Jostein Øien.

VINN ELLER FORSVINN FOR DVERGGÅSA

Ingen annen fugl i Norge er nærmere utryddelsen enn dverggåsa, men nå kan den vesle gåsa stå fremfor et vendepunkt. Alt avhenger av hvor mange som vender tilbake til Valdakmyra i Finnmark om noen måneder.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

Etter en lang og sammenhengende nedtur, er det endelig et lyspunkt for dverggåsa. For hundre år siden var det tusenvis av dverggjess i nordlige deler av Fennoskandia. Våren 2010 var bestanden nede på tolv par. I løpet av de siste 100 årene er bestanden redusert med 99 prosent. Fuglene er utryddet i Sverige, Finland, Karelen og på Kolahalvøya. I hele Fennoskandia er det bare disse tolv parene i Finnmark igjen. Nærmere utryddelsen er det ikke godt å komme.

FIKK 35 KYLLINGER I 2010

– Hvis den negative utviklingen fortsetter, er det uunngåelig at bestanden treffer X-aksen om ikke så lang tid, men vi har satt i verk tiltak som gir grunn til håp. Jeg er optimistisk, sier Ingar Jostein Øien i Norsk ornitologisk forening.

FOTO: CREATIVE COMMONS

HANDLINGSPLAN MOT UTRYDDELSE

Dverggåsa er Norges mest utrydningstruede fugl, men den er ikke overlatt til seg selv. Norsk Ornitologisk Forening startet overvåking av fuglen i 1990. Den har også fått en egen handlingsplan, som innebærer en rekke tiltak. I tillegg til revejakt, jobbes det med å sikre hekkeplasser og fuglens rasteplasser mot inngrep og forstyrrelser. Det er innført jaktforbud mot alle typer gjess i dverggåsas områder, slik at man unngår utilsiktet felling av dverggjess. Fuglen har et eget overvåkingsprogram, og Norge arbeider internasjonalt med å gjøre dverggjessenes trekkruiter til overvintringen i Hellas tryggere.

FIKK KYLLINGER FRA NORDENS ARK

I år fikk de ville dverggjessene dessuten ekstra påfyll av kyllinger fra dyreparken Nordens Ark i Sverige.

– Det ble satt ut fire kyllinger i september. Vi merket to av dem med radiosendere for å kunne følge med på hvordan det gikk. Først sluttet de seg til de andre kyllingene, men nå ser vi at de to radiomerkede kyllingene er borte fra flokken. Det kan hende at det er radiosenderen som har skapt problemer. Vi er fortsatt spent på om de to andre, som ikke ble radiomerket, vender tilbake når gjessene kommer tilbake til neste år, sier Øien.

HEKKER PÅ ØDE FJELLMYRER

Etter overvintringen flyr gjessene nordover og lander på Valdakmyra i Porsanger tidlig i mai. Der beiter fuglene i noen uker før de drar til øde fjellområder lenger inn i landet. Hunnen legger fire til seks egg og ruger i cirka fire uker, godt passet på av hannen. En drøy måned etter klekkingen er ungene flyvedyktige. Nå følger noen fine uker i fjellområdene i Finnmark, før gjessene samles på Valdakmyra for å beite før reisen til Hellas i september. Familien holder sammen til neste vår.

STIKKER AV TIL RUSSLAND

Dverggjess som mislykkes med hekkingen har det ikke like greit. Hvis rødreven greier å røve egg, forlater foreldrene straks kolonien og drar til Russland, hvor de mister vingefjærene. Det er bare starten på problemene for disse fuglene, og mange av dem vender ikke tilbake til Finnmark. Trekkrutene gjennom Russland og Kasakhstan er lang og farefull. Det er mye jakt i områdene, og rasteplasser er utsatt for inngrep og forstyrrelser.

Fuglene som lykkes med hekkingen blir i Norge. De mister også vingefjærene, og i en måned kan de ikke fly. Deres trekkruite er både kortere og tryggere.

– Ved å ta ut rødrev får vi dermed en

Fakta

Dverggås (Anser erythropus)

- Status: Kritisk truet (Norsk rødliste 2006)
- Bestand i Norge 2010: 12 par, 35 unger
- Overvintrer i Hellas.
- Hekkeområde: Øde fjellområder i Finnmark
- Lengde: 53-66 centimeter
- Vekt: 1,5 – 2,3 kilo
- Alder: 8 år
- Populasjon totalt: 8 - 11 000
- Utbredelse: Nordlige fjellområder fra Norge til øst i Russland

FOTO: PÉTER CSONKA, CREATIVE COMMONS

dobbelt effekt. Bestanden får flere unger, og fuglene får en bedre trekkruite til Hellas, sier Øien.

VINN ELLER FORSVINN

Får regjeringen det som den ønsker blir dverggåsa en prioritert art, etter den nye naturmangfoldloven. Det betyr enda sterkere vern for fuglen. Om det holder, får du svar på om du tar med deg kikkerten og slår deg ned ved Valdakmyra i begynnelsen av mai de kommende årene. I løpet av kort tid vil vi vite om redningsaksjonen lykkes, eller om fuglen må plasseres i kategorien «utryddet» på rødlisten for 2015.

FOT: SARUNAS MIKALAIKAS, CREATIVE COMMONS

For første gang på lenge har nemlig dverggjessene i Finnmark lyktes godt med ungeproduksjonen. Elleve av tolv par har fått frem unger. Før gjessene satte kursen mot overvintringsområdene i Hellas, telte man ikke mindre enn 35 kyllinger.

– Det er fantastisk. Slik har det ikke vært på lenge, sier Øien.

SKJØT 55 RØDREVER

I 2009 ble det bare observert tre par med unger. Også i 2008 ble det klekket urovekkende få kyllinger. Gjessene lager reirene sine i høyereliggende myrer, hvor de er et lett bytte for rødreven, som er ute etter egg. Årets suksess skyldes en omfattende jakt på rødrev. Hele 55 rever er skutt i området der gjessene hekker.

– Nå blir det veldig spennende å se hvordan det går til neste år. Dette kan være et vendepunkt for dverggåsa, sier Øien.

FOTOKONKURRANSEN

Høstlyset er mest trolsk på Sørvestlandet. Det tyder ihvertfall bidragene vi fikk denne gangen på. Mange gode bidrag denne gangen, noe som tyder på at høsten med sitt fargespill inspirerer til fotokunst.

Vinner: Synnøve Grøtteland Helland fra Vikeså i Rogaland har fanget dette trolske øyeblikket. Her venter man bare på at selveste nøkken skal dukke opp av vannet. Bildet er tatt ved Tjødna på Grøtteland i Bjerkreim.

Bli med i foto-konkurransen!

Neste tema:
Frost

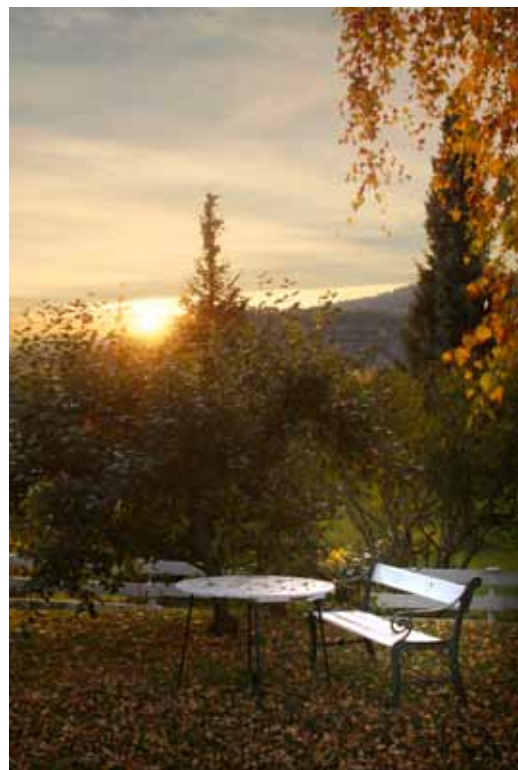
Alle premierte får en ryggsekk fra Norges Naturvernforbund. Vinneren får i tillegg et bokgavekort på 500 kroner.

Slik kan du delta:

- Send maksimum tre bilder i jpg-format til redaksjonen@naturvern.no.
- Hvis størrelsen på den samlede e-posten overstiger 10 Mb, kan det hende den ikke kommer frem. Del gjerne opp forsendelsen i flere e-poster.
- Skriv «fotokonkurranse» i emnefeltet.
- Skriv gjerne et par ord om hvor bildet/bildene er tatt, sammen med navn og adresse.
- Bildet/bildene må være hos oss innen 19. november 2010.
- Av praktiske årsaker tar vi kun imot digitale bilder, sendt på e-post.
- NNV forbeholder seg retten til å bruke innsendte bilder til Naturkalenderen 2011.

Premiert: Det mest stilsikre høst-nærbildet sto Astrid Kvendbø fra Frei ved Kristiansund for.

Premiert: Gaute Rørvik Rosslund fra Høyjord i Andebu i Vestfold har fanget det magiske høstlyset på beste måte.

Oljefri skal gjøre oljefyrer over hele landet overflødig.

VIL GJØRE HELE LANDET **OLJEFRI**

Det begynte i Bergen, er nystartet i Oslo, og snart følger forhåpentligvis resten av landet etter.

Tekst: MARTIN ØDEGAARD
redaksjonen@naturvern.no

I flere år har Naturvernforbundet snakket om at noe av det enkleste og raskeste som kan gjøres for å få ned egne klimagassutslipp er å bytte ut oljefyren. Nå har det enkle og raske blitt enda enklere for enda flere. Prosjektet Oljefri ble for noen uker siden lansert i Oslo, og man håper å utvide det til andre deler av landet, etter at Bergen har vært i gang et par år allerede.

Utslipp fra oljefyrer sto for fem prosent av de norske klimagassutslippene i 2007, så potensialet på landsbasis er stort.

– På klimaområdet er det så utrolig mange ting som skal gjøres på så mange områder, og Oljefri tilbyr noe konkret som hver enkelt kan gjøre, sier Nils Tore Skogland, daglig leder i Naturvernforbundet i Hordaland.

FOTO: MARTIN ØDEGAARD

Byrådsleder Stian Berger Røsland med startskuddet for Oljefri i Oslo

FANT MARKEDET

Da ideen om Oljefri tok form i Bergen for tre år siden, var det Nils Tore Skogland som sto bak.

– Bakgrunnen var at vi så på tiltak som kunne gjøres med allerede eksisterende teknologi. Og vi så at det fantes mange gode løsninger som bare kunne tas i bruk, og da spesielt med tanke på energieffektivisering og klimagassutslipp, sier Skogland. Naturvernforbundet i Hordaland ble på den tiden også kontaktet av mange som ville kvitte seg med oljefyren. Skogland forteller at et søk på Gule Sider viste at omtrent de eneste oppvarmingsløsningene som ble tilbudt var oljefyrer.

– Det var vanskelig å finne alternative oppvarmingsløsninger, og det var vanskelig å navigere med mange ulike tilbydere. Da tenkte vi at her kunne det være et marked for noen som kom med uhildet informasjon, sier han. Han sier at tanken var at Naturvernforbundet kunne sette de ulike teknologiene opp mot hverandre og hjelpe til med å finne hva som passet for hver enkelt persons bolig.

GODE ERFARINGER

Etter at ideen var lansert, gikk Naturvernforbundet i Hordaland i dialog med Bergen kommune og kraftselskapet BKK. Skogland trekker fram innsatsen til Gunnar Hernborg i BKK. Han gjorde en stor innsats for å få prosjektet i gang, med beregninger av kostnader og tekniske løsninger for alternativ til oljefyr.

Silje Østerbø kom inn som prosjektleder for Naturvernforbundet i 2008, og hun sier at utgangspunktet var hvordan man kunne gjøre mest mulig og få mest mulig kutt.

– Vi kom fram til at en ren infokampanje ikke var nok. Klimaspørsmålet er

så stort, og politikerne må også gjøre en bedre jobb, men vanlige folk og bedrifter kan også bidra, og Oljefri var ment å gjøre noe med det, sier hun.

Tidligere har ikke Naturvernforbundet jobbet så mye mot forbrukere, og Østerbø mener at Oljefri også er en måte å nå nye grupper og medlemmer på.

– Dette er en måte å nå nye medlemmer som vi ikke har vært så mye i kontakt med tidligere, og organisasjonen trenger flere medlemmer, ikke bare de som er bevandret i det politiske livet, sier hun.

OPPMERKSOMHET

Skogland forteller at erfaringene fra de første årene i Bergen er gode.

– Det har vært god hjelp for folk å få den uavhengige informasjonen om tilbydere og informasjon for å bytte ut oljefyren, sier han. Hvor mange de har hjulpet med å skifte ut oljefyren har de ikke klare tall på, men Skogland sier at prosessen med å skifte ut oljefyrer tar tid, og vedvarende oppmerksomhet fra media og andre steder er viktig for å nå fram med budskapet.

ER LIK OSLO

Etter to suksessfulle år i Bergen, står nå Oslo for tur. På lanseringen i hovedstaden sa byrådsleder Stian Berger Røsland at målet var at flest mulig skulle bytte ut oljefyren sin.

– Oslo kommune har en ambisjon at alle kommunale bygg skal bli oljefrie innen 2012, noe som er en tøff målsetting, sa han. Oslo har også som mål å bytte ut alle oljefyrer i hele kommunen innen 2020. Det finnes mellom 13 000 og 15 000 oljefyrer i Oslo i dag, og de står for en tredjedel av klimagassutslippene. Og

også byrådslederen trakk fram at dette var noe av det enkleste hver og en av oss kunne gjøre.

– Vi er spent fra kommunens side, og lover at vi skal gjøre vårt, sa han.

DUGNADSPROSJEKT

Ettersom Oljefri har utviklet seg har det nådd ut til flere andre aktører, både kommuner, næringsliv og frivillige. Og Skogland mener det bare er positivt at flere har eierskap til prosjektet han startet.

– Det er utrolig positivt at mange ser på Oljefri som sitt, og det er en stor dugnad mellom næringslivet, kommuner og frivilligheten.

Han mener det er viktig at det finnes en miljøorganisasjon som kan koble myndigheter, bransje og andre organisasjoner sammen som gjør ord til handling.

LOKAL FORANKRING

En annen ting Skogland er opptatt er at den lokale forankringen til prosjektet.

– Vi ser for oss at det bør være en lokalt ansatt der Oljefri settes i gang slik at man lettere kan nå ut til folk og målgruppen, sier han. Også Silje Østerbø tror på en lys fremtid for Oljefri og at potensialet fremover er fryktelig stort. Hun mener ambisjonene må være at det blir et nasjonalt prosjekt, men at det krever ressurser, og noen til å holde kontrollen og styre prosjektet.

– Det Oljefri alltid krever er lokal kunnskap. Det er et prosjekt som krever personlig fokus og lokal kjennskap samtidig, og det er en utfordring å få det til å fungere optimalt. Men jeg tror vi har en veldig fin plattform å bygge videre på, sier hun.

Nederst: Daglig leder Nils Tore Skogland, prosjektleder Silje Østerbø og styremedlem Nils Johnsen i Naturvernforbundet i Hordaland.

FOTO: ALEXANDER HOWLAND

MEDLEMSBUTIKKENS GAVE TIPS

Sjekk vår nettbutikk for flere produkter: www.naturvern.no/butikk

Termos 1 l

304,-

292,-

Termos 0,75 l

Rå kvalitetstermos med mange tekniske finesser. Testvinner flere ganger, termosen som holder lengst på varmen. Termosene har 20 års garanti, og er utviklet av den norske bedriften Eagle Products. Påklippet Naturvernforbundets logo i metallic grå. Og som alle termoser med respekt for seg selv: Utprøvd i arktiske strøk.

**NYHET!
BEST I
TEST!**

108,-

Mini Naturmangfoldsett 4-12 år

Minisetet består av boka På jakt etter små dyr i hus og hage og minilupe på halssnøre. Med disse kan barna leke hele døgnet inne eller rundt huset.

Se Torsken

Kokebok for et oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja. Se Torsken er en hyllest til torsken, og til alle de andre fiskene som svømmer rundt utenfor kysten av Lofoten. En perfekt gave for alle som er interessert i naturen og god mat. Kjøp boka og støtt oljefritt Lofoten nå!

249,-

Naturtype Puslespill

Vakre norskproduserte puslespill med et mangfold av dyr. Velg mellom nordisk skog (avbildet), Eng, Fisk, Arktis og Haier. Størrelse 36x28 cm.

58,-

Det var en gang en skog

I skogen hvor Tassa bor er det maur hun kan snakke med, bær å spise, trær hun kan holde rundt og en trollhule å bo i. Men i skogen finner hun ingen som er maken til seg selv. Før ungene fra byen ved siden av dukker opp. En by som tar stadig mer av skogen til Tassa. Hvordan skal de finne ut av det med hverandre? En vakker eventyrbok med et budskap for barn - og voksne.

176,-

**VELDIG
VAKKER BOK**

Naturkalenderen 2011

150,-

Den tradisjonsrike naturkalenderen fra Norges Naturvernforbund. Tema for 2011 er LOFOTEN, og viser arter, naturtyper og friluftsliv i et av Norges vakreste områder. Ved kjøp av kalenderen støtter du kampen for et oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja! Størrelse A3 på veggen, hefteformat. God og dekorativ planleggingskalender med plass for å notere.

Eksempel på månedsoverslag A3

756,-

Ullgenser med logo

Nordisk produsert flott genser av kokt ull. Eplegrønn, kvinne i str. 36, 38,40,42,44,46. Skogsgrønn, mann i str S, M, L, XL, XXL.

Fuglekasse Meis og Fuglekasse Stær

Fin fuglekasse av ubehandlet norsk furu. Velg mellom byggesett for meisekasse eller for stærkasse. Byggesettene kommer flatpakket med tilhørende spiker, skruer og stålråd. Med en bruksanvisning og gode tips om opphengning og vedlikehold. Det eneste du trenger er hammer, stjerneskrudjern og tang.

124,-

SE FUGLEUNGENE

Krus

Her er de første 6 krusene i Naturvernforbundets nye serie med flotte dyremotiv fra norsk fauna. Høykvalitetskrus med artsbilde på forsiden og Naturvernforbundets logo på baksiden. Bilder av naturfotograf Tilman Wischuf.

188 pr stk.

Andre motiver:

Småfugl

Elg

Spekkhogger

Gaupe

Smålom

CD Fuglesang

236,-

BEST-SELGER!

Naturvernforbundets egen dobbel CD med lydopptak av hele 197 nordiske fuglearter. Teksthefte følger med, som gjør det lett å finne fram til en bestemt fuglelåt, alfabetisk eller etter familie.

CD Sangfugler

Norske sangfugler har nå egen CD. Turgåere og naturinteresserte kan lære å gjenkjenne sangen til både vanlige og sjeldne norske sangfugler. 48 lydseksempler med leste forklaringer.

236,-

NYHET - GOD INTRODUKSJON TIL FUGLESANG

230,-

Sett bordbrikker

Sett av seks fine laminerte spisebrikker med trykk på begge sider.

NYHET!

VI SENDER GAVENE FOR DEG!
Personlig hilsen inkludert

200,-

Kikkert med logo

Liten, lett kikkert i futteral. For de små turene på jakt etter naturmangfold i nærmiljøet.

DRA PÅ SAFARI I NÆRMILJØET

Fugleplakater sett: Trekkfugl og Vinterfugl

95,-

42 x 65 cm. Klassiker, nå svanemerket produkt. Alle vanlige norske stand- og trekkfugl.

Norskekysten Plakat

136,-

BESTSELGER

Plansjen viser vanlige fisk, skalldyr, bløtdyr og sjøpattedyr langs norskekysten. 59 arter, hvorav mange også vil være kjente for barn som ferdes i fjæra: bergnebb, strandkrabbe, blåskjell, kråkebolle, hvitting, trollhummer m. fl.

BESTILLING

Ønsker du at vare(r) blir sendt til mor, søster, (barne)barn, el? Fyll inn både fakturaadresse og mottakeradresse. Ønsker du et personlig budskap sendt med i pakken? Skriv et postkort eller brev og send oss sammen med kupongen.

Fakturaadresse

FORNAVN		ETTERNAVN	
ADRESSE			
POSTNUMMER		POSTSTED	
MEDLEM JA ☐ NEI ☐		E-POST (VALGFRITT)	

Mottakeradresse

Jeg ønsker at gave(ne) blir sendt før dato: .....

FORNAVN		ETTERNAVN	
ADRESSE			
POSTNUMMER		POSTSTED	

Jeg bestiller Naturkalenderen 2011 **Lofoten** á 150 kr. stk. (medlemspris)

ANTALL	VARENAVN
ANTALL	VARENAVN
ANTALL	VARENAVN
ANTALL	VARENAVN

Kupongen sendes til Norges Naturvernforbund, Salgsavdelingen, Torvgata 1, 3770 Kragerø. Vi sender deg varene med A-post innen to arbeidsdager, med faktura i pakken.

Alle de oppgitte priser er medlemspriser. Andre betaler ca 25% mer. Faktura/porto/eksp. 88 kroner. Ved bestilling i nettbutikken med kort, kun 48 kroner. **ALLE PLAKATER SENDES GODT EMBALLERT I RULL!**

Meld inn hele familien!

**Norges
Naturvernforbund**

For å inngå familiemedlemskap kan du

- Fylle ut skjema på www.naturvernforbundet.no/medlem
- Sende oss e-post til medlem@naturvernforbundet.no
- Ringe oss på telefon 23 10 96 33

Husk å oppgi navn og fødselsdato på alle, samt hvilket barn som eventuelt skal ha medlemskap hos Miljøagentene.
Ett barn kan få gratis Miljøagentmedlemskap!

Bli Naturvenn!

Klimaendringene skjer raskere. Stadig flere arter og naturtyper forsvinner. Du kan bidra i kampen mot denne utviklingen.

Som Naturvenn (fast giver) styrker du Naturvernforbundets kamp for natur og miljø. Du kan gjøre en forskjell! Som Naturvenn gir du 125 kroner i måneden.

Naturvernforbundets arbeid nytter!

Hvordan blir jeg Naturvenn?

- Send SMS med kodeord **NATURVENN** til **2077**
- Fyll ut skjemaet på nettsiden
www.naturvernforbundet.no/naturvenn
- Send e-post til naturvenn@naturvern.no
- Ring oss på telefon **23 10 96 33**

Samlede gaver mellom 500 og 12 000 kroner i året gir skattefradrag. Husk å oppgi personnummeret ditt.

PS! Er du allerede fast giver? Da er du allerede Naturvenn! Ta gjerne kontakt dersom du har spørsmål.

**Norges
Naturvernforbund**
Friends of the Earth Norway

HØYESTE MEDLEMS- TALL PÅ TOLV ÅR

Naturvernforbundet
i Bærum på stand
tidligere i år

FOTO: FINN JOHNSTRUUD

Første uka i oktober ble det 668 nye medlemmer i Naturvernforbundet, og medlemstallet ved årets slutt vil være det høyeste siden 1998.

Tekst: MARTIN ØDEGAARD
redaksjonen@naturvern.no

Fra Kirkenes i nord til Eid i vest sto medlemmer og tillitsvalgte på stand for å verve nye medlemmer til Naturvernforbundet. Under Naturvernforbundets verveuke i begynnelsen av oktober kom det inn i underkant av 700 medlemmer. Sentralstyremedlem Per Flatberg sto alene for nesten 50 av dem i et fylke han ikke opplever det er veldig lett å verve i. Selv om medlemstallet har økt de siste årene, mener Flatberg at man fremdeles må få flere medlemmer.

– Vi må bare brette opp ermene, sier han.

BIDRAG 78

Men selv om medlemstallet øker er det et stykke igjen til den mobiliseringen man klarte for mer enn 30 år siden.

– Vi hadde jo en verveaksjon i 1978 som het Bidrag 78 og ga 4000 medlemmer på tre uker, forteller Flatberg. Den gangen var det storstilt verving rundt i hele landet. «Og medlemmenes ekstra støtte har nok en gang bidratt til å gi organisasjonen mot og krefter til å gå løs på våre viktige oppgaver i 1979,» sto det i Norsk Natur (det tidligere navnet på Natur & miljø) den gangen.

Flatberg tror at en sterkere organisasjon er det viktigste hvis man skal klare å øke medlemstallet.

– Tidligere greide man å mobilisere organisasjonen bedre, sier Flatberg. Han mener også at det var mange store saker, som for eksempel Alta og Hardangervidda, som gjorde at man klarte å trekke medlemmer den gangen. I 1979 hadde Naturvernforbundet i overkant av 30 000 medlemmer.

– Etter Alta kom det et tilbakeslag som tappet organisasjonen for krefter, sier han. Medlemstallet gikk da kraftig ned de neste fire til fem årene, før det begynte å ta seg opp og nådde toppen i 1991 med mer enn 40 000 medlemmer. Flatberg understreker at medlemstallet også har svingt sammen med generell miljøinteresse i befolkningen.

FLEST I BÆRUM

Et av lokallagene som har satset mest på verving er Naturvernforbundet i Bærum. I fjor rundet de 1000 medlemmer, og i år vil de med stor sannsynlighet bli det lokallaget med flest vervinger. Leder Bjørg Petra Brekke sier at deres hemmelighet er å være der folk er.

– Dette har vi diskutert oppad stoler og nedad vegger, men det som fungerer er å være der folk er, og der naturglade folk er, forklarer hun. Hun sier at målet er å finne et publikum som liker det Naturvernforbundet i Bærum står for. Derfor har de stått på kjente utfartssteder i marka hvor de vet de finner folk som er glade i naturen.

DET GLADE BUDSKAP

Brekke sier at deres mål på stand er å forkynne det glade budskap.

– Vi sier at vi jobber for deg og barna dine, og vi verner den naturen du går på tur i. Vi er en pådriver for kommunen og kommunens mål som sier at Bærum skal være en grønn og trivelig kommune, forklarer hun. Brekke sier at de også har en vervepakke de gir til nye medlemmer de verver som forteller om hva lokallaget jobber med.

Pris for miljøinformasjon

Da Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) tidligere i år hadde retts sak mot Løvenskiold etter miljøinformasjonsloven, vant de ikke bare saken. Nå har de også fått en offentlighetspris.

Det er Flaviusprisen, som er Norsk Presseforbunds åpenhetspris som er tildelt NOA. Prisen skal gå til noen som har gjort en spesiell innsats for åpenhet og innsyn i samfunnet, og ble delt ut på Åpenhetstinget 2010.

«Årets Flaviusvinner risikerte sin eksistens ved å ta opp kampen når godeier Carl Otto Løvenskiold nektet å gi ut opplysninger om sine gamle natur-skoger. Medhold i Miljøklagememnda var ikke nok, ei heller i Lagmannsretten. En enstemmig Høyesterett ga årets vinner rett i at de hadde krav på å få utlevert detaljkart over Løvenskiold - Vækerøs skogseiendommer. I Høyesterett ble det blant annet lagt vekt på miljøinformasjonslovens overordnede mål, nemlig å styrke den rett ethvert menneske har til å leve i et miljø som er forenlig med vedkommendes helse og velbefinnende, og at retten til miljøin-

FOTO: GJERMUND ANDERSEN

Dommen i høyesterett gjør at NOA nå har lettere tilgang til å vite hvor gammel naturskog befinner seg i Oslo marka.

formasjon er et viktig virkemiddel til å ivareta dette,» heter det i begrunnelsen.

Videre står det at juryen håper prisen kan bidra til å inspirere andre, og kanskje særlig mediene, til å gi miljøinformasjonsloven den plassen den fortjener i demokratiet Norge.

I sin takketales understreket daglig leder i NOA, Gjermund Andersen, det store løft denne kampen hadde vært. Og at NOA imidlertid aldri var i tvil om at kampen for innsyn måtte føres selv om de måtte stå alene.

Bekymret for antall småkraftverk

Per Flatberg sier han er bekymret for eksplosjonen av antallet småkraftverk, både i eget fylke og i resten av landet.

Vi har blitt overdyngnet med saker, sier sentralstyremedlem Per Flatberg, som forteller at han er fortvilt over kvaliteten og antallet småkraftsøknader som har kommet inn.

– Sumeffekter blir ikke nevnt en gang, forteller han.

Han mener at regjeringen må gi nasjonale føringer og sørge for at det utvikles regelverk som sikrer naturverdiene bedre enn i dag. Og før det har kommet på plass, må alle konsesjonssøknader vente, sier han.

– Planen for småkraft i Nord-Trøndelag skulle egentlig være en fylkesplan, men det ble heller en ren utbyggingsplan for småkraft, sier Flatberg.

FLERE KOMMER

Det ligger allerede inne et stort antall småkraftsøknader i flere fylker, samtidig som man vet at det forberedes flere. Flatberg sier at omfanget har blitt så stort at utbyggingene representerer en alvorlig trussel mot naturmangfold og naturopplevelser.

I en uttalelse fra landsstyret skriver at utbyggingene er planlagt i sårbar og uberørt natur og vil påføre landskapet varige skader form av rørgater, anleggsveier og inntaksdammer. Rødlistearter og

gyttestrekninger for fisk blir berørt, flere anlegg er omsøkt i vassdrag i verneområder, og de utløser behov for nye overføringslinjer som berører naturverdier.

Rekord i Vitenfabrikken

Naturvernforbundet i Rogaland har hatt stor suksess med foredragsserien de har kalt Natur på torsdag. I løpet av høsten har det vært over 150 tilhørere på fire ulike foredrag, med foredraget om fremmede arter i Rogalandsnaturen som det mest besøkte.

NY TID FOR MILJØ-VERNARBEID

Hun mener at de som forsøker å ta tog fra Kristiansand til Arendal er tette i pappen. Lederen for Naturvernforbundet i Kristiansand er klar for å drive naturvernarbeid på heltid.

Marte Rostvåg Ulltveit-Moe begynner å jobbe fulltid for Naturvernforbundet i Kristiansand over nyttår. Etter seks år som økologisk redaktør for bladet Ren Mat går hun over til usikker prosjekt-jobbing i Naturvernforbundet, og må skaffe midler til sin egen stilling.

– Tiden er inne. Vi trenger ikke lenger begrunne hvorfor det er viktig å ta hensyn til naturen. I stedet må vi kjempe for at miljøløsningene skal være reelle, gode og

Marte Rostvåg Ulltveit-Moe mener den viktigste saken for Naturvernforbundet i Kristiansand er å kjempe for bedre togforbindelse.

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

langsiktige, sier hun.

Ulltveit-Moe flyttet tilbake til Kristiansand for to år siden og har vært leder for lokallaget nesten like lenge. Lokallaget får mange invitasjoner og innspill, og er lei av å måtte la muligheter suse forbi vinduet.

– Det er en snikende økning i miljøengasjementet på veldig mange ulike

arenaer. Det må vi utnytte! sier hun, som absolutt ikke vil kalles noen miljøhelt. – Jeg er bare en liten fotsoldat. Det er mange som har ofret mye mer av tid, krefter og penger på miljøkampen enn meg, understreker Ulltveit-Moe.

TOG VIKTIGST

Ulltveit-Moe mener den viktigste saken å jobbe med lokalt er toget.

– Lokaltog finnes ikke på Sørlandet. Du må nesten være tett i pappen for å velge toget mellom Kristiansand og Arendal, sier hun. Skal du ta toget mellom de to sørlandsbyene, må du via Nelaug. Bilene suser kjapt av sted på den nye motorveien og bruker under halve tiden.

Ulltveit-Moe ønsker også at Naturvernforbundet kan fungere som et nav mellom de mange miljø- og utviklingsorganisasjonene i byen.

– Det er så mange organisasjoner som gjør mye bra. Alle fra Røde Kors til Menighetsrådene er bekymret for klimarendringene. Hvis vi samarbeider kan vi oppnå større resultater, mener hun.

Det tredje elementet i «Aksjon Kristiansand» er å gjøre noe fysisk. – Vi har snakket om å plante frukttrær i en av parkene i byen, eller grave en ny salamanderdam, eller gjøre noe annet som er helt konkret. Naturvernarbeid skal ikke bare være papir og e-post, sier Ulltveit-Moe.

Du kan følge Martes naturvernarbeid i Kristiansand på twitter: www.twitter.com/marterum

Vil stanse riksvei

Naturvernforbundet i Fet jobber for å stanse riksvei 22, og håper den nye Naturmangfoldloven kan hjelpe til i arbeidet.

Nordre Øyeren naturreservat er Nord-Europas største innlandsdelta og inneholder unike naturverdier, men det er planer for å oppgradere riksveien gjennom reservatet. Naturvernforbundet i Fet har klaget på veiprojektet og krever at den nye veien må gå utenom naturreservatet. Klagen ligger nå på bordet hos Direktoratet for Naturforvaltning.

Sperre sier at de avventer svar fra direktoratet med en begrunnelse.

– Så vil vi se på begrunnelsen og så se om det er en begrunnelse vi kan leve med, eller om det blir aktuelt å reise sak rundt Naturmangfoldloven, sier hun. Hun sier at de på papiret mener de har en kjempegod sak. På grunn av

at naturmangfoldloven er såpass fersk har det ikke ennå ikke blitt noen retts-sak i forbindelse med den, men Sperre varsler at det godt kan bli aktuelt i denne saken.

Sperre sier at Naturvernforbundet i Fet har jobbet med saken nærmest kontinuerlig i ett år, men selve saken rundt veien er rundt ti år gammel. Det er spesielt naturmangfoldloven som gjør at de det siste året har intensivert kampen.

Som alternativet til utbygging av motorveien sier Sperre at kollektivtrafikken må utbedres.

– Vi ønsker ingen utvidelse av veien, det ligger ingen løsning der. Kollektivtransporten må opp å gå. Det gjelder buss og særlig jernbane, sier hun. Motstanden mot saken er stor, og Sperre mener at saken kan bli et prestisjenederlag for politikere om veien ikke vedtas.

Høyaktuell og underholdende om skogvern

Holmvassdalen – en biologisk oase
Jostein Loraas
Valdres Media 2010

Tekst og foto: REIN MIDTENG
redaksjonen@naturvern.no

2010 er det internasjonale naturmangfoldåret. Norges høye ambisjoner om å stanse tapet av biologisk mangfold innen årets utgang vil ikke lykkes.

Våre skoger er levested for en stor del av mangfoldet og arealvern er nødvendig for å sikre det. Men skogvernet går sakte og vi er ennå langt unna forskernes anbefalinger. Imens hogges gammelskogen og trusselen mot artene øker. Selv om store naturverdier er kjent i områder, tar det lang tid før vernet er på plass. Derfor er utryddelsen av arter fremdeles et av vår tids største miljøproblem.

KOKEBOK FOR VERN

Holmvassdalen naturreservat, som ligger i Grane kommune på Helgeland i Nord-

land, ble vernet i 2008 etter mer enn 15 års kamp. Dette på tross av at området ligger på statsgrunn og at området hadde fått betegnelsen nasjonalt verneverdig. Hvorfor da ikke vern før? Boka beskriver de sterke krefter som har motarbeidet vernet, særlig innenfor skogbruket og skogbruksforvaltningen som har nære bånd og én felles kamp, minst mulig skogvern. Boka er således en «kokebok» for andre personer om hvordan man kan gå fram for å sikre sitt «egget» kjære skogsområde fra ikke å bli ødelagt.

HØYAKTUELL

Boka er på 176 sider og har mer enn hundre fotografier. Den er delt inn i tre, hvor første del presenterer områdets historiske bruk opp gjennom historien. Andre del presenterer naturverdiene i området og presenterer blant annet funn av flere nye arter for vitenskapen som er funnet i området. Siste del presenterer kampen for å få området vernet. Alle tre kapitler er skrevet grundig men underholdende, og har interesse langt utenfor regionen. Dette er en sjeldent flott bok om norsk skognatur og kampen som fortsatt pågår for å få vernet de siste restene av den. Den er således høyaktuell også i dag,

Btxt

også fordi skjebnen til om lag 30 andre verneverdige områder på statsgrunn i Nordland i disse dager ligger i regjeringen til avgjørelse.

Boka kan bestilles på www.naturvernforbundet.no og hos bokhandlere i distriktet.

Jens' innerste klimatanker

Klimaparakset: Jens Stoltenberg om vår tids største utfordring
Kjetil Bragli Alstadheim
Aschehoug 2010

Tekst og foto: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvern.no

Tolv timer med intervju, samt bred kunnskap fra 20 år som miljøjournalist, danner grunnlaget for boken «Klimaparakset». I boken har Kjetil Bragli Alstadheim, kommentator i Dagens Næringsliv og

tidligere daglig leder i Natur og Ungdom, intervjuet Jens Stoltenberg om hans rolle

i nasjonalt og internasjonalt klimaarbeid.

Alstadheim kommenterer at Stoltenberg fremstår «som et klimaparakset i seg selv». Han har vært en støttespiller for oljeindustrien, og kom første gang til makten etter at en regjering hadde gått av på et klimaspørsmål. Så sent som i sommer utnevnte Natur og Ungdom Stoltenberg til «Årets miljøverstering». Samtidig var han med på å innføre verdens første CO₂-avgift, han skal overoppfylle Kyoto og har gitt ufattelige summer til regnskogbevaring. I tillegg har han tillit fra FN til å utarbeide forslag om hvordan en internasjonal klimaavtale skal utformes.

Mye av kritikken mot Stoltenberg går på at han er dyktig ute, men tafatt hjemme. I boka argumenterer Stoltenberg sterkt for et internasjonalt kvoteregime, og for at også u-land må få et tak på sine utslipp. I det hele tatt virker

Stoltenberg svært opptatt av hva u-land kan og må gjøre, og noe opptatt av hva Norge kan og må gjøre, mens det kommer frem få detaljer om hva han mener resten av den utviklede verden må gjøre. Han argumenterer sterkt for «forurenseren betaler»-prinsippet, og kritiserer miljøbevegelsen for å heller rope på statlige subsidier enn å kreve handling fra de som faktisk forurenser.

Boken er holdt i en muntlig tone, og gir sannsynligvis et godt innblikk i hvordan Stoltenberg tenker om klimautfordringene. Forfatter Kjetil Bragli Alstadheim lar oss, i små glimt, også bli bittelitt bedre kjent med mennesket Stoltenberg, ikke bare sosialøkonomen, statsministeren og klimaforhandleren. Det styrker boka, og gjør den til interessant lesning for alle politisk interesserte, ikke bare «klimanerder».

Magne Midttun

Store tre i skogen har ofte namn. Magne Midttun er namnet på eit slikt tre. Han stod gjennom storm og brann. Med krone som ikkje var sett på han; ho vaks naturleg fram. 28. august døydde han, 86 år gammal.

Magne Midttun var generalsekretær i Norges Naturvernforbund frå 1963 til 1978, etter at han stod i spissen for å omorganisere Landsforbundet for naturvern i Norge til ein moderne og demokratisk medlemsorganisasjon. Det som då fanst av naturvernadministrasjon utanfor Kyrkje- og undervisningsdepartementet var ein person, Statens Naturverninspektør.

Etter omorganiseringa skreiv Aftenposten at det nye forbundet vil sikkert få vind i segla. Dette skulle i høg grad slå til. Naturvern var ein ny idé i tida, og Magne var den avgjerande drivkrafta som klarde å gje stemninga makt til endring. Han hadde store kunnskapar, djup økologisk innsikt tidlegare enn dei fleste, og eit fabelaktig minne. Med denne utrustninga, og ein veldig organisatorisk energi, sette han raskt sitt preg på den ideologiske og politiske debatten om naturvernsspørsmål, og på konkrete naturverntiltak. Den retninga han gav Norges Naturvernforbund for 40 år sidan, held langt på veg mål den dag i dag. Dei prinsippa han formulerte for vår omgang med naturen,

FOTO: RUNE LISLERUD/SAMIFOTO

Liv Mile

Liv Mile døde 3. oktober 2010, 81 år gammel.

Med henne er enda en av veteranane blant medarbeiderne i Norges Naturvernforbund gått bort, bare noen uker etter at forbundets mangeårige generalsekretær Magne Midttun døde.

Liv Mile ble ansatt i forbundet i 1971. Hun hadde da arbeidet som kontormedarbeider for Per Valsø i det Europeiske Naturvernåret 1970. De to utgjorde sekretariatet for Naturvernåret og delte kontor med Norges Naturvernforbund. De ble begge ble ansatt i forbundet etter

at Naturvernåret var avsluttet.

Liv etablerte seg raskt som limet i sekretariatet, og hun tjente forbundet i nærmere 25 år som kontorfullmektig under skiftende ledelse, og som høyre hånd for generalsekretærene.

Liv Mile førte referater for arbeidsutvalg og komiteer, og ikke minst for landsstyret. Det var ikke et papir eller en tillitsvalgt som Liv ikke hadde oversikten over. Alltid var hun pliktoppfyllende, tjenestevillig og lojal.

Jeg hadde Liv som en nær medarbeider i min generalsekretærtid i forbun-

det på slutten av 70-tallet. Det var en hektisk tid med et enormt arbeidspress, og uten Liv til å holde styr på møter, avtaler og papirer, skjønner jeg ikke hvordan det skulle gått. I tillegg var hun full av omsorg og kom med trøstende og oppmuntrende ord når det røynt på.

I sekretariatet og blant tillitsvalgte var hun høyt respektert og avholdt av alle, som det hedersmenneske hun var.

Norges Naturvernforbund har mye å takke Liv Mile for, og vi lyser fred over hennes minne.

Per Flatberg

har Stortinget vedteke fleire gonger. Men politikarane svikta i den praktiske gjennomføringa.

Magne Midttun hadde formell utdanning i skogfag og viltbiologi. Hans yrkesliv starta som skogbrukar i Østerdalen, der hans første kone var skogeigar. I 1953 fekk han ideen til Norsk Skogbruksmuseum på Elverum. Dei starta på null, og han sat etter skipinga som formann i styret i åtte år.

Tilbake i Oslo vart han i 1962 sekretær for aksjonen Bruk naturvett. Listene over 30 000 personar som hadde gjeve pengar til aksjonen vart brukte om igjen då Midttun året etter starta som generalsekretær i Naturvernforbundet. Han skreiv brev til alle om støtte til den nye organisasjonen. Resultatet vart at 5000 betalte medlemskontingenten på ti kroner, ein oppgang frå 800 før aksjonen. Trenden heldt fram, og på 1970-talet kom medlemstalet opp i 30 000.

Men utanfor veggene var det ei tid i kamp. Generalsekretær Midttun gjekk laus på sjølve vekstfilosofien. Næringslivet hadde ingen sans for slikt «dommedagsprat». Men dei møtte ein prinsippfast herre som ikkje hadde tenkt å gje seg. Då utbyggarane hevda at samfunnet ville tape fleire hundre millionar på vern av Veig og Dagali, svarde Naturvernforbundet at den logikken tala for å sende kona på gata for å tene pengar.

Naturvern er eit overordna samfunnsomsyn, hevda Magne Midttun, ikkje berre klassisk freding, og heller ikkje ein sektor på linje med andre interesser. Vekst og vern såg han på som ein umogeleg kombinasjon. Veksten måtte vike. Men han hadde eit godt samarbeid med vekst og vern-statsråd Olav Gjærevoll, vår første miljøvernminister. Gjærevoll kunne ringe, presentere ei sak og avslutte med: «Eg tingar eit brev».

Generalsekretæren deltok på fleire europeiske møte og konferansar om naturvernsspørsmål. Gjennom dette fekk han både kunnskap og nye idear. Med anar i Sogn og oppvekst i Telemark stod han så trygt planta i det norske at han var open for både nye og framande impulsar. Magne Midttun var sterk når han var sikker, men ingen fanatkar. Han var ei leiestjerne for mange, og æresmedlem i Naturvernforbundet frå 1993.

Per Flatberg
Lars Haltbrekken
Erik Solheim

Vi blir mange – vi blir sterke!

721 nye naturvernere på ei uke! Det er det foreløpige resultatet av årets verveuke. Fortsatt kommer det inn lister med nye medlemmer fra dere i lokallagene.

Målet var 500 nye medlemmer. Men over hele landet, i sekretariatet, i landsstyret og i sentralstyret har mobilene glødet, sms-er er sendt til fjern og nær, på facebook og på twitter er det lagt ut meldinger, på gata og i marka er folk spurt: Er du medlem av Naturvernforbundet? Ikke? Kan du tenke deg å bli det? Selv om du kanskje ikke er enig med oss i alt, må du være enig i at jobben vi gjør er viktig.

Vi har kommet langt over målet. Det har vært en enorm inspirasjon. I Bærum har lokallaget fått 56 nye medlemmer på ei uke. Sjøl klarte jeg over 20. Det var enklere enn jeg trudde. De fleste som takka ja hadde aldri blitt spurt før. Når de fikk sjansen ville de være med. De fleste bryr seg jo om vår felles klode. Og en del av de som har meldt seg inn vil nok gjerne høre noe fra dere der ute også. Ta kontakt med dem, kanskje noen av dem har en aktivist i magen? Vi trenger dem, både de som vil være aktive og de som vil støtte opp om arbeidet vårt. Slagkraften vår avhenger av at vi er mange. Tenk om vi alle verva en til før jul, bare en! Da hadde vi blitt dobbelt så mange.

Vi er nå oppe i 19 500 medlemmer. Det er nesten 1000 fler enn ved årsskiftet. Innen året er omme skal vi vokse oss enda større. For vi må fortsette innsatsen. Vær stolte av å være med i en av landets viktigste organisasjoner, vis det fram, si det høyt, få med flere. Vis folk at det er ikke bare ved å kildesortere, ta bussen eller spise økologisk mat de kan bidra med engasjement –

om de vil hamle opp med storforurenserne og naturrasering, er det viktigste de kan gjøre å bli med i Naturvernforbundet. Ofte når jeg spør folk hvorfor de ikke er blitt medlem før, er svaret jeg får: Fordi ingen har spurt meg! Det er vårt ansvar å gi folk muligheten.

Vi er mange som er stolte av denne organisasjonen, og med god grunn. Uten Naturvernforbundet, våre lokallag, våre fylkeslag, vårt sekretariat og våre

Vi er nå oppe i
19 500 medlemmer.
Det er nesten 1000
fler enn ved årsskiftet.

mange hundre tillitsvalgte ville norsk natur vært fattigere, norske elver tørrere, klimautslippene

høyere, jernbanesporene kortere, kollektivtrafikken dårligere, fiskebestandene mindre og miljøgiftproblemene alvorligere. Vår kamp gjør en forskjell! En forskjell som framtida merker.

Når er nok, nok, spør vi ofte. Når har vi brukt nok av jordas begrensede ressurser? Men når det gjelder nye medlemmer skal vi aldri si: Nå er det nok! Nå trenger vi ikke mer. For vi trenger stadig nye. Bruk høsten godt, verv nye medlemmer til kampen for norsk natur og en ansvarlig miljøpolitikk.

Lykke til videre!

Lars Haltbrekken
Leder, Norges
Naturvernforbund

HEMMELIG OPPDRAG

Det viktige mangfoldet

2010 ER VERDENS naturmangfoldsår. Dette året har Norge og andre land i FN bestemt seg for å ta bedre vare på alle artene våre. Bare i Norge står nesten 2000 arter i fare for å dø ut. De 285 artene som er kritisk truet, kan være utryddet i Norge i løpet av 10 år.

DEN TROPISKE REGNSKOGEN er det stedet på jorda hvor det bor flest arter. Likevel ødelegges store deler av den hele tiden – og hjemmene til alle artene som bor der er borte for alltid.

VI VIL GJERNE høre hvorfor du synes at det er viktig at vi tar vare på alle artene våre. På www.miljøagentene.no/oppdrag kan du skrive inn din mening. Vi vil ta med alle meningene dere sender oss og vise de til miljøvernministeren, slik at han kan sørge for at vi blir enda flinkere til å ta vare på naturen vår.

BRUK DIN RETT til å si ifra – så skal vi sørge for at de som bestemmer får høre den.

MILJØAGENTENE

MED RETT TIL Å SI IFRA

Miljøagent Ravn

Miljøagenten Ravn er veldig glad i naturen og opptatt av miljøet. Han synes det er viktig å si fra når han ser at andre gjør ting som er forurensende og skadelig for jordkloden vår.

Miljøagenten Ravn hadde nettopp mottatt det siste nummeret av Miljøagentrapporten og satt i sofaen hjemme, mens han grublet over en av oppgavene. Akkurat da han trodde han hadde funnet løsningen, ble han plutselig avbrutt av at telefonen ringte.

– **Det er meg**, Frida. Kan ikke du komme bort en tur. Jeg har oppdaget noe helt forferdelig. Ravn tok med seg jakka og løp av gårde for å finne ut hva som hadde gjort Frida så opprørt. Da han kom rundt hjørnet av muren løp han rett inn i Frida, som hadde sprunget for å løpe han i møte.

– Hva er det som har skjedd, spurte Ravn, mens han gispet etter pusten.

– Så bra du fortet deg,

svarte Frida, uten å bry seg om hva Ravn hadde å si. – Vi må komme oss bort til den gamle, nedlagte fabrikk. Det er der det skjer.

– Men... Ravn rakk ikke å fullføre setningen før Frida dro ham i armen og de satte av sted mot fabrikktoalet.

Da de kom opp bakken hvor den gamle fabrikk lå, skjønte Ravn hvorfor Frida hadde hatt så hastverk. Seks store karer var i full gang med å laste flere tønner markert med store giftsymboler av noen lastebiler og trillet dem inn i fabrikk.

– Hva er det dere driver med? ropte Ravn til en fyr som så ut som han var sjefen.

– Vi skal bare lagre disse tønnene her på den gamle fabrikk. Stikk og lek et annet sted, svarte mannen.

– Disse tønnene inneholder gift og kan ikke bare settes på et åpent område som dette, skrek Ravn.

– Alle tillatelser er helt i or-

den. Slapp helt av, sa mannen og rakte Ravn et dokument.

Dokumentet var datert 31. september 2010 og hadde Klima- og forurensningsdirektoratets logo oppe i hjørnet. «Tillatelse til midlertidig lagring av miljø- og helsefarlig avfall», lød overskriften. Ravn var sjokkert.

– Dette kan jo ikke stemme, uttrykte Frida.

– Nei, det har du helt rett i, sa Ravn mens han smilte lurt.

– Kom, vi går og ringer avisen.

Hva var det Ravn hadde oppdaget som gjorde at han var så sikker i sin sak?

Send løsningen til: eirik@miljoagentene.no innen 20 oktober. Da er du med i trekningen av en økologisk t-skjorte fra Miljøagentene!

Løsning på forrige agenthistorie:

Mannen sa han ikke visste noe om søppelfyllinger, bilbatterier eller kjøleskap. Ravn hadde ikke nevnt noe om bilbatterier, og dermed skjønte han at mannen visste mer enn han ga uttrykk for.

ØSTFOLD: E-post: ostfold@naturvernforbundet.no. Leder: Pål Bugge, Tlf: 905 57 157

OSLO OG AKERSHUS: Tlf: 22 38 35 20, Faks: 22 71 63 48, E-post: noa@noa.no Kontaktperson: Gjermund Andersen

HEDMARK: E-post: hedmark@naturvernforbundet.no. Kontaktperson: Hege Sjølie, Tlf: 907 90 575

OPPLAND: E-post: oppland@naturvernforbundet.no Leder: Kjell Fredrik Løvold, Tlf: 918 94 751

BUSKERUD: Tlf: 32 75 05 04
E-post: buskerud@naturvernforbundet.no.

Fylkessekretær: Per Øystein Klunderud

VESTFOLD: E-post: vestfold@naturvernforbundet.no. Fylkessekretær: Hans I. Nesse. Tlf: 33 31 33 42

TELEMARK: Tlf: 35 55 79 54.

E-post: telemark@naturvernforbundet.no
Leder: Tormod Svartdal

AUST-AGDER: E-post: austagder@naturvernforbundet.no

VEST-AGDER: E-post: vestagder@naturvernforbundet.no. Fylkessekretær: Peder Johan Pedersen. Tlf: 456 05 646

ROGALAND: Tlf: 51 52 88 11, Faks: 51 52 88 15
E-post: rogaland@naturvernforbundet.no

Daglig leder: Erik Thoring

HORDALAND: Tlf: 55 30 06 60, Faks:

55 30 06 50, E-post: hordaland@naturvernforbundet.no. Daglig leder: Nils Tore Skogland

SOGN OG FJORDANE: E-post: sognfjordane@naturvernforbundet.no. Leder: Hans-Christian Hansen. Tlf: 482 03 226

MØRE OG ROMSDAL: E-post: moreromsdal@naturvernforbundet.no. Leder: Øystein Folden, Tlf: 71 53 33 31, 918 12 542

SØR-TRØNDELAG: Tlf: 73 51 52 24, Faks: 73 51 27 27 E-post: sortrondelag@naturvernforbundet.no. Fylkessekretær: Staffan Dovärn

NORD-TRØNDELAG: E-post: nordtrondelag@naturvernforbundet.no. Leder: Børge Wahl, Tlf: 414 09 549

NORDLAND: E-post: nordland@naturvernforbundet.no Leder: Erling Solvang, Tlf.: 952 54 075

TROMS: E-post: tromso@naturvernforbundet.no
FINNMARK: E-post: finnmark@naturvernforbundet.no Leder: Vera Eriksen, tlf. 920 32 112

BARENTSHAVKONTORET: Kontaktperson: Gunnar Album. E-post: album@online.no, Tlf: 75 77 84 10, Faks: 75 77 84 74

NATUR OG UNGDOM: E-post: info@nu.no, Tlf: 23 32 74 00, Faks: 23 32 74 10. Web: www.nu.no

Leder: Ola Skaalvik Elvevold

Ta kontakt med organisasjonsavdelingen dersom listen skal endres. Tlf. 23 10 96 33. E-post: medlem@naturvernforbundet.no

KLIMA BLIR HANDELSVARE

Norge vil lage verdens største byttering – for utslipp av klimagasser. Danmarks miljøvernminister er skuffet over Norges holdning.

N&M: Ole P. Pedersen og Jon K. Berg

Byttingen skal sikre at Norge kan fortsette å øke sine utslipp av karbondioksyd (CO₂), den viktigste klimagassen. Økt utvinning av olje og gass gjør nemlig at våre utslipp kommer til å øke i årene framover. Det er i strid med den internasjonale avtalen om å stabilisere utslippene av CO₂ fra 1989 til 2000. Foreløpig ser det ut til at Norge vil øke utslippene med 12 prosent i denne perioden.

Forslaget om en byttering for klimagasser kommer opp på det internasjonale klimamøtet i Berlin i april i år. Problemet for Norge er at en del i-land, de fleste u-landene og hele miljøbevegelsen går mot byttingen, fordi den kan føre til at rike land løper seg fri fra det å redusere utslippene.

Danmark skuffet

Danmarks energi- og miljøvernminister Svend Auken, sier i et intervju med N&M at han er skuffet over Norges holdning i klimapolitikken. Han synes Norge burde støttet Danmarks forslag om ytterligere å redusere utslippene av CO₂.

Samtidig uttrykker han forståelse for at Norges olje- og gassprodusentene ikke

vil øke sine egne utslipp, og redusere dem i andre land.

Pilotprosjekt

På Berlin-møtet i april skal landene diskutere hvilke regler som skal gjelde for en eventuell byttering. Det er svært liten mulighet for at partene blir enige på møtet. Norge driver i dag noen begrensede pilotprosjekter, blant annet sammen med Mexico og Polen. Blant andre Greenpeace har tidligere kritisert prosjektene, fordi organisasjonen frykter at de norske prosjektene skal legge føringer for forhandlingene.

I avtalen om å beskytte ozonlaget er det også åpnet for en byttering. Erfaringene er nedslående: Det har vært vanskelig å finne egnede prosjekter i u-land for å få ned ozonutslippene.

Danmarks miljøvernminister Svend Auken mener at Norge ikke gjør nok for å redusere CO₂ utslippene i Nordsjøen.

Grådige

Leiterny legget, alle ved Greenpeace i Oslo av IPCCs undergrunnskuffet over Norges handlingsrundene.

– Norge, og en del grådige. De aksepterte gjennomføre reduksjon til å hjelpe u-land.

På Berlin-møtet ble det redusert CO₂-utslipp over bar fremmet utslippene med 20 forslag som hele Norge kommer ikke i motsetning til blant

– Urealistisk å re

– Å håpe at verden som en del av utslippene, er urealistisk. Kåre Bryn i Utens N&M. Han er leder for sjonen i klimaforhandlingen og det norske målet om å redusere CO₂ er ambisiøst, og vil ikke bli oppfylt.

– Når vi har ambisjoner som ikke klarer å oppfylle, er det vanskelig å sette tak for andre land og gjøre det vanskelig å se på at det koster mer å slippe i Norge enn de andre. Lederen i energi- og miljøvern Ragnhild Queseth Haugen blir gjennomslag for Norges mål for 2012 og 2020. 50 og 55 varslar at de Berlin-møtet. □

Byttering for klimagasser: For nesten 16 år siden hadde Natur & miljø en bakgrunnsartikkel om det vi den gang kalte ”byttering” for klimagasser. Det er dette systemet som i dag er klimavotesystemet.

Og som det står i saken: Byttingen skal sikre at Norge kan fortsette å øke sine utslipp av karbondioksyd (CO₂), den viktigste klimagassen... Problemet for Norge er at en del i-land, de fleste u-landene og miljøbevegelsen går mot byttingen, fordi den kan føre til at rike land kjøper seg fri fra utslippene sine.

Har du historisk Naturvernforbund-materiale?

Bilder, historier, løpesedler eller annet. Natur & miljø ønsker innspill til historiesiden!

Send dine bilder, historier, anekdoter eller lignende til:

redaksjonen@naturvern.no

eller

Natur & miljø, Grensen 9b, 0159 Oslo

TOYOTA

Toyota Auris HSD og Prius. To fullhybrider på veien mot nullutslipp.

89g
CO₂ pr km
LAVT UTSLIPP

136hk
HØY VTELSE

0.38_l
pr mil
TOYOTA AURIS HSD

0.39_l
pr mil
TOYOTA PRIUS

Auris HSD fra 258 800,-*

Prius fra 275 000,-*

Det ligger i Toyotas grunnfilosofi, Kaizen, at alle ting alltid kan gjøres bedre. Dette er drivkraften mot vårt mål om å skape utslippsfrie biler. Med erfaring og teknologi fra 13 år og tre generasjoner med Prius, har vi nå utvidet hybridtilbudet

vårt med Auris HSD. I fremtiden vil vi introdusere enda flere. HSD-teknologien er unik for Toyota og Prius er verdens mest kjøpte hybridbil. Finn ut mer om HSD, økokjøring og Toyotas miljøengasjement på outslipp.no

*Veil pris lev. Oslo. Prisen inkl. frakt- lev og reg. omkr 8.900,- Avbildet modell kan ha ekstrautstyr. Med forbehold om trykkfeil

**Today
Tomorrow
Toyota**

Ettersendes ikke ved varig adresseendring.
Returadresse:
Natur & miljø, Grensen 9b, 0159 Oslo

B-Economique
NORGE

SCA Products AB Forinn & Bodenborn

Nyhet! Svanemerkede bleier for alle barn.

Libero